

Татяна Илиева (София, България)

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛНИ И ПРЕВОДАЧЕСКИ ТЕНДЕНЦИИ
ПРИ ПРЕФИКСАЛНИТЕ ОБРАЗОВАНИЯ В СТАРОБЪЛГАРСКИЯ
ПРЕВОД НА *КНИГА НА СВ. ПРОРОК ИЕЗЕКИИЛ*

Начинът, по който един средновековен славянски преводач предава гръцките префигирани думи, е важен показател за неговия преводачески почерк поради огромното разнообразие от възможности за тяхното адекватно пресъздаване в езика на превода. Вариативността при превеждането на представъчни образувания е резултат от липсата на твърда норма за еквивалентност при предаването на гръцките префикси, на свой ред произтичаща от строгата специфика на съчетаемост на тези форманти с различни коренови морфемии в отделните езици.

Основната задача на настоящото изследване е да се обобщят и анализират моделите на превеждане на гръцките префигирани думи в превода на *Книгата Пророчество Иезекиишево* по ркп. F.I.461 РНБ – Санкт Петербург, от XIV в. (нататък Ез F.I.461) и да се очертае тяхното отношение към оригиналния гръцки текст. Главната цел на проучването е да се маркират особеностите, характерни за преводаческия стил на книжовника, извършил превода.

Изборът на темата не е случаен предвид това, че въпреки интересната проблематика, която повдигат, отношенията между гръцките префикси и техните славянски корелати се явяват предмет на научен интерес относително рядко (вж. Мошиньски 1982; Андријевска 2003; Vláhová 1992: 299, Taseva 2007: 281–284; Тасева 2007: 347–350, 355–357; Тасева 2014; Тасева 2015: 396–400; Тасева 2021; Димитрова 2012: 135–160)¹.

¹ Към настоящия момент сред научните трудове, посветени на словообразователните особености на средновековните славянски преводи, преобладават изследванията, касаещи композицията и суфиксалната деривация. Вж. Ефимова 2006 и цитираната там литература.

Пряко свързани с разглежданата тук проблематика са две от публикациите на Л. Тасева, в които тя прави опит на базата на статистически наблюдения над вариативността на славянските корелати на гръцки префигиранни думи да установи общото и индивидуалното в подходите на различни преводачи – както съвременници от XIV в., така и принадлежащи към различни епохи (Тасева 2000; Тасева 2014). В тези си съпоставителни изследвания тя привлича и материал от F.I.461 (частично от *Книга на пророк Иезекиил*, а също и от *Книга на пророк Исаия* от същия кодекс). Вън от нейното ползване обаче остават семантичните и текстологичните, т.е. контекстуално зависимите отношения между гръцко-славянските корелати. Именно на тази непроучена страна е поставен акцентът в настоящото изследване.

Всеки представен формант се разглежда поотделно с оглед на неговата семантика, деривационни дублети и текстологични варианти на образуваните с него думи, както и новозасвидетелствани производни от съответния модел, след което ще бъде направен опит за обобщение на словообразователните и преводачески тенденции при наблюдаваната категория думи в анализирания текст.

За изследването се използва изданието от 2003 г. на *Книгата на пророк Иезекиил* с тълкувания от Теодорит Кирски по ръкопис F.I.461 (XIV в.) от Руската национална библиотека в Санкт-Петербург (Тасева, Йовчева, Илиева 2003), както и словоуказателите към него (Илиева 2013). За целите на текстологическия анализ се привличат още един южнославянски – влахомолдавският Щукин № 507 (ГИМ)², и пет руски ръкописа (вж. в края под „Използвани ръкописи“)³.

Поради липса до настоящия момент на задоволително критическо издание към *Коментарите на блажения Теодорит Кирски* върху *Книга на пророк Иезекиил* гръцкият текст се цитира по J.-P. Migne (PG 81: col. 807–1256).

Данните показват, че в Ез F.I.461 са застъпени 17 префикса (Илиева 2012б: 39). Най-продуктивни са по-, съ- и въз-, а най-непродуктивни – подъ-, прѣд- и до-. Ще се спра на всеки един поотделно:

Думите с префикс **въ-** в Ез F.I.461 са петдесет и девет. Основното значение на форманта е ‘насоченост на действието навътре’. Глаголите, в които формантът има пряк пространствен смисъл, се употребяват с предлога **въ** + вин./мест. падеж: њъвъръгѣ оуздѣ въ чєлєстн твон Ез 310б10; њъвєдѣ вы въ зємла вашѣ Ез 307а13.

² За изследването се ползват разночетенията в изданието Тасева, Йовчева, Илиева 2003: 87–445.

³ Тук изказвам искрената си благодарност към проф. д-р Лора Тасева, която любезно ми предостави материал за съпоставка от изследваната от нея руска традиция на *Книгата на пророк Иезекиил*.

От гръцките префикси точни морфологични съответствия на **въ-** се явяват $\acute{\epsilon}\nu-$ и $\epsilon\iota\sigma-$. Измежду другите по-често срещан еквивалент е *ката-* (вж. приложението). За думите *въпнсаннѣ*, *въсажденнѣ* и *въселеннѣ* се откриват в текста дублетни образувания с префикс *на-*: *напнсаннѣ*, *насажденнѣ* и *населеннѣ*, а *въсоуѣ* се употребява паралелно със *соуѣ*. В руската традиция на *Книгата на пророк Иезекиил* срещу чети-вариант *въпнсатн* от Ез 233620 стои *напнсатн*, срещу *вълѣстн* от Ез 296а27 се явява *сълѣстн*, срещу *въмѣнатн* от Ез 27567 се документира *намѣнатн*, срещу *въкратѣцѣ* от Ез 264а7 откриваме *накратѣцѣ*, а срещу *вънматн* от Ез 301619 – *възнматн*. Новорегистрирано производно на този префикс в изследвания текст е *въсьмръзѣтн*⁴:

ВЪСЪМРЪЗѢТН (1) ‘смесвам, омърсявам, осквернявам’, гр. $\acute{\epsilon}\mu\phi\acute{\upsilon}\rho\omega$: $\acute{\epsilon}\lambda\mu\alpha\zeta\eta$ $\acute{\omega}\beta\rho\acute{\alpha}\zeta\eta$ странска закона· въсьмръзѣте *въса· ѧ моѧ законѧ ѧ ѡправленїѧ ѡрннжсте*· Ез 236а28. С2 Ц2 *восмерѣасте*; У2 *въсмерѣасте*; Ч1 Ч2 *въсьмръѣасте*.

Префигираната форма *въсьмръзѣтн* се явява дериват на засвидетелствания в други паметници глагол *мръзѣтн*, гр. $\beta\delta\epsilon\lambda\upsilon\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ (ТълкПсалтXIIIв., С61076г.). В анализирания текст превежда преносната употреба на гр. $\acute{\epsilon}\mu\phi\acute{\upsilon}\rho\omega$, като я трансформира в пряко значение. Префиксът вероятно има видова семантика. Засвидетелстваната в руската традиция форма *въсьмръѣасте* / *въсмерѣасте* / *восмерѣасте* би могла да се изведе от евентуално гръцко съответствие $\acute{\epsilon}\mu\phi\upsilon\sigma\acute{\alpha}\omega$ ‘духам навътре’. Това предполага или работа с друг апограф на Теодоритовите коментари, в който присъства разночетен $\acute{\epsilon}\mu\phi\upsilon\sigma\acute{\alpha}\omega$ (недоказуемо поради липса на критическо издание на тълкуванията), или паронимно обръкване на сходните гръцки лексеми $\acute{\epsilon}\mu\phi\acute{\upsilon}\rho\omega$ и $\acute{\epsilon}\mu\phi\upsilon\sigma\acute{\alpha}\omega$, което само по себе си също означава индивидуално боравене на съответния преписвач с оригинален текст. Не е изключено, разбира се, и паронимно смесване на *въсьмръзѣтн* и *въсьмръѣатн* на славянска почва при чисто случайно съвпадение на близкозвучието и в гръцки език. Възможно е и обратното отношение – *въсьмръѣатн* да е първично, а *въсьмръзѣтн* да е покъсна редактирана форма.

Думите с префикс **въз-** в Ез F.I.461 наброяват 108. По произход формантът възхожда към предлога *възъ*, в древността познат на всички славянски езици (Фасмер 1: 333), а понастоящем запазен само в съвременния български език (БЕР 1: 203). Същият има първично значение ‘движение нагоре’ и се съчетава с глаголи, които означават извършване на действие в пространството. Такава семантика се реализира във: *въздвнзатн* – *въздвннжтн*, *възлагатн* – *възложтн*, *възнестн* – *възноснтн*, *възнтн* – *въсходнтн*, *въстатн* – *въставнтн*, *възрастн* – *възрастнтн*. Глаголите, в които *въз-* има пространствено значение, се употребяват с предлога *на* + вин.п., който подчертава движението нагоре и внася допълнителен оттенък в значението на префикса –

⁴ Вж. коментара у Илиева 2008а.

субектът (или обектът) на действието, премествайки се (респ. бидейки преместен) нагоре, се разполага на някаква повърхност (Станков 1994: 150): Н възкропла на вы водѣ унстѣ. Ез 307a15. Да възыдѣ на земла ѿврѣженѣ Ез 311a15. Възыдѣтъ глѣ на сѣце твоѣ, н помысли. Ез 311a13 (в образна употреба).

В преносно значение префикса въз- виждаме и в глаголи, които не означават преместване в пространството, например възвѣрнати, възвѣлнати сѣ, възмагати – възмоци, възмасти сѣ – възмѣтнати – възмѣщати, въззпнати, възыграти, възыскати. Във възкрѣснати и възстати двете значения – пространство и за повторяемост – се съчетават.

Префиксът въз- може да означава и повторяемост или ответност на действието. Такава семантика има той в глаголите възвѣрати – възвѣратнати и възпомѣнати.

В отделна група се обособяват глаголите за назоваване на емоционални състояния (*verba sentiendi*): възвѣснати сѣ, възвѣселнати, възмѣнѣти, възлюбнати, възмыслнати, възнѣнавнѣти, възрѣвновати, възрыдати, въззоуповати, възплакати сѣ, възсхотѣти (Барановская 1974).

Префиксът въз- се явява точен смислов еквивалент на гръцкия префикс ἀνα-, но превежда често и префиксите ἐπι-, ἐπιανα-, ἐξ-, ἐξανα- и ἀπο- (вж. приложението). В руската традиция срещу възвратнати Ез 311a1 стои различен ѿвратнати.

Префиксален дериват на този формант, зафиксирани само в Ез F.I.461, е глаголът възпеци сѣ⁵:

възпеци сѣ (1) ‘наскърбявам се’, гр. ἀνιάζω 297a18: н въспекѣт сѣ ѿ налегшии пѣчѣлехъ тебѣ.] = С2 У2 Ц2 Ч1 Ч2.

В това новооткрито представъчно формирование на глагола пѣци сѣ префиксът въз- се съчетава с основа, означаваща ‘чувство, отношение’, придавайки ѿ значение на начинателност (инхоатив). Моделът е добре познат в старобългарския език. Срв. възвѣселнати сѣ, възлюбнати, възнѣнавнѣти, възстрѣпѣтати, възсхотѣти и пр.

Съчетан с глаголи за речева дейност и мотивирани от тях думи, префиксът до- реализира семантика ‘против, срещу’. Явява се регламентиран преводен еквивалент на гръцкия префикс ката- (δοκѣщавати катѣорѣѡ; доглаголаннѣ катѣорѣѡ; доглаголати катѣорѣѡ; доглаголовати катѣорѣѡ, катѣорѣѡν ποіѡσαι). В Ез F.I.461 се среща като формант в девет думи.

Още в старобългарския период префиксът за- се десемантизира и добива чисто граматическо значение – да маркира свършен вид. Ето защо в изследвания словен масив голяма част от неговите производни (общо 35

⁵ Вж. коментара у Илиева 2008a.

на брой) отговарят на непрефигирани или префигирани гръцки думи, без обаче да се отделя строго определен формант, съответстващ на славянския.

Думите с префикс **нз-/нс-** в Ез F.I.461 възлизат на 88. В семантиката на този префикс се диференцират две основни значения:

1) локално или отделително (сепаративно): нзвѣстн, нзврѣщн, нзгънатн, нзнтн, нзлѣстн, нзмъкнѣ, нзнестн, нстръгнѣтн, нсходнтн;

2) значение на изчерпващото действие (Ляпунов 1929: 764; Обнорский 1946: 126; Станков 1994: 133–142): нзмрѣтн, нзѣстн, нсклатн, нскончатн, нспнтн, нсплвнтн, нстаатн, нстесатн, нсправнтн, нстрѣбнтн, нстѣлѣтн, нсѣхнѣтн, нцѣлантн – нцѣлѣтн – нцѣлѣатн.

Някъде префиксът включва в себе си и двете значения. Срв. семантиката на глаголите нзмытн, нзрѣштн, нскыпѣтн, нсповѣдатн.

Формантът нз- се явява точен смислов еквивалент на гръцките префикси *ἐκ-*, *ἀλο-* и *ἐξάλο-*, но нерядко съответства и на *ἀνα-* и *κατα-* (вж. приложението).

Глаголите с локален префикс нз- влизат в състава на различни конструкции с пространствени предлози. В конструкциите ‘глагол за движение с префикс нз- + съществително със значение на вътрешно пространство’ е характерно използването на предлози *отъ* и *нзъ* с превес на *отъ*. Особеностите на старобългарския език в синтаксиса на тези глаголи (Павлова 1977: 33, 42–43, 57) са присъщи и на Ез F.I.461: Н тн же ѿ странь нзыдошѣ. Ез 311а5; нзыдетъ жезлъ ѿ корене ѿсеѣва. н цвѣтъ ѿ корене емоу нзыдетъ. Ез 304а19; слово нсходѣще ѿ оустъ гѣ. Ез 301б5.

Сходна сепаративна семантика притежава префиксът **отъ-**, представен от петдесет и един префиксата в Ез. F.I.461. Отговаря на гръцките форманти *ἀло-* и *ἐκ-*. Словообразователни дублети в изследвания текст са регистрирани при *отъпаденнѣ* – *съпаденнѣ* и *отъсѣжденнѣ* – *осѣжденнѣ*, където е възможно причината да е текстологична (грешка в ръкописната традиция). Новооткрити производни на този префикс в изследвания текст са глаголите *ѿдолѣтн* и *отомьстнтн* с производните му *отомьстнѣ* и *отомьсть*⁶:

ѿдолѣтн (1) ‘побеждавам’, гр. *νίκη*: н надѣа са ѿдолѣтн, смѣтн бѣдѣшн прѣдань Ез311а12. С2 У2 Ц2 Ч1 Ч2 ѿдолѣтн.

Тук е налице новозасвидетелстван префиксален дериват от словообразователното гнездо *одѣлѣ(ва)тн* Супр, *сѣдѣлѣ(ва)тн* Супр, *оудѣлѣтн* Зогр, СинПс, *одолѣтн* Супр, Хил, *одолѣватн*, *прѣдолѣ(ва)тн*, *сѣдолѣтн* Супр, *оудолѣтн* Зогр, Мар, СинПс, СинТр, Супр. Възможно е да става дума за паронимична грешка, вследствие на която преписвачът е написал *ѿдолѣтн* вм. *ѿдолѣтн* (срв. аналогични двойки в езика като: *отъставнтн* : *оставнтн*, *отъстѣпатн* : *остѣпатн*, *отъсѣднтн* : *осѣднтн*, *отътрастн* : *отрастн*, *отъшьствнѣ* :

⁶ Вж. коментара у Илиева 2008а.

ошьствнѣ и др.), или за ортографични варианти, където се намесва фонетичният закон за опростяване на консонантните струпвания. Не е изключено да се касае и за обикновена правописна грешка от типа субституиране на сходни графеме – $\bar{w} > \bar{w}$.

Привлечените в изследването речници не отразяват и засвидетелствания в Ез F.I.461 префиксален дериват от основата -мьст- отомьстнѣтн :

отомьстнѣтн (2) ‘наказвам, отмъщавам’ Ез 256617, гр. $\acute{\epsilon}\kappa\delta\iota\kappa\acute{\epsilon}\theta\omicron\mu\alpha\iota$] F.I.3 Ц2 $\bar{w}\bar{m}\bar{z}\bar{c}\bar{z}$; C1 U1 Ц1 $\bar{w}\bar{m}\bar{z}\bar{c}\bar{z}$; Ч1 $\bar{w}\bar{m}\bar{z}\bar{c}\bar{z}$; Ч2 $\bar{w}\bar{m}\bar{z}\bar{c}\bar{z}$ C2 U2; 265a21] $\bar{w}\bar{m}\bar{z}\bar{c}\bar{z}$ F.I.3 C1 C2 U1 U2 Ц1 Ц2 Ч1 Ч2: \bar{n} отомьстнѣтн \bar{n} $\bar{w}\bar{p}\bar{o}\bar{c}\bar{t}\bar{v}\bar{z}\bar{z}$ жезлн крѣпостѣ ѿго. Ез 265a21.

Възможно е да се касае за правописен вариант на отъмьст- . На тази мисъл навежда единодушното засвидетелстване в руската традиция на различения отъмьстнѣ , отъмьстнѣтн , отъмьстѣ . Не е изключено обаче въпросният облик да е възникнал по аналогия с двойно префигурани деривати като документираните в Микл отомнрѣтн и отомывѣтн вследствие отделяне на формант отом- и да принадлежат на протографа.

Думите с префикс **на-** в Ез F.I.461 са осемдесет и три. Още в старобългарския период този формант частично се десемантизира и в редица глаголи добива чисто граматическо значение – да маркира свършен вид: $\text{знаменѣтн} : \text{назнаменѣтн}$; $\text{пнсѣтн} : \text{напнсѣтн}$; $\text{острѣтн} : \text{наострѣтн}$. Ето защо видовите двойки при глаголите с префигуран член, образуван посредством префикса **на-**, понякога се превеждат с едно и също гръцко съответствие поради формалната недиференцираност на съответната граматическа семантика в езика на оригинала. Срв. казѣтн , $\text{наказѣтн} : \delta\epsilon\acute{\iota}\kappa\nu\mu\iota$; оучѣтн , $\text{наоучѣтн} : \delta\acute{\iota}\delta\acute{\alpha}\sigma\kappa\omega$. Превежда най-често гръцкия префикс $\acute{\epsilon}\lambda\iota-$.

Префиксите **о-** и **об-** имат общ произход (Фасмер 3: 96) и припокриващи се значения. Дериватите на префикс **о-** в Ез F.I.461 наброяват шестдесет и осем, а тези на **об-** – петдесет и два. С помощта на тези форманти се образуват следните словообразователни типове глаголи:

1) означаващи, че действието на произвеждащия глагол се довежда до краен резултат:

– образувани с префикс **о-**: одѣлѣтн , омытн , оплакѣтн , острѣцн , оцѣщѣтн , остроуцн , осѣжденнѣ ;

– образувани с префикс **об-**: обѣснѣтн ;

2) с локално значение – в състава на глаголи за изразяване на кръгово движение или че действието на произвеждащия глагол се извършва около нещо:

– образувани с префикс **о-**: оградѣтн , одръжатн , одѣтн , одѣшатн , оплантѣтн ;

– образувани с префикс **об-**: обвѣстн , обвѣтн , обложѣтн , облѣщн , обратѣтн / обращѣтн , обрытн , обрѣжатн , обрѣщн , обоутн , обѣставѣтн , обѣходѣтн , обѣзѣтн ;

Гръцките съответствия са предимно производни на префикс περι- .

3) със значение на съприкосновение: обѣхъннѣ, образъ и производните му;

4) отименни глаголи, които означават, че субектът или обектът на действието получава назованото от произвеждащото име:

– образувани с префикс о-: оґнѣснѣти сѧ, оґдѣждѣти, оґсолнѣти;

– с префикс об- в състава: обрѣжѣти сѧ;

5) деадективни глаголи, които означават, че субектът или обектът на действието придобива качествена характеристика, означавана от произвеждащото име:

– образувани с префикс о-: оґжнѣти, оґнѣмѣти, оґправнѣти, оґправѣднѣти, оґпосѣтнѣти, оґсвѣтнѣти, оґсквѣрнѣти, оґскѣдѣти, оґхочѣти, оґчнѣти;

– образувани с префикс об-: обнѣжнѣти.

Още в старобългарския период обаче разглежданите префикси се десемантизират и добиват чисто граматическо значение – да маркират свършен вид, за което особено много спомагат фонетичните изменения и заличаването на морфологичната граница между префикс и корен при голяма част от дериватите на об-, довели до загубата на прозрачността на вътрешната форма на думите и тяхната неразложимост. Ето защо в изследвания текст значителен брой от техните производни стоят срещу непрефигирани гръцки думи. В други случаи отговарят на представъчни образувания, без обаче да може да се отдели преобладаващ морфо-семантичен корелат, който да съответства на славянския.

Ще отбележа в изследвания текст облика оґстѣпнѣти за ἀφίσταμαι – вероятно правописен вариант на оґтѣстѣпнѣти, и оґповрѣци ‘καταβάλλω’, където има двойно префигиране срещу единично в гръцки.

Ортографично различеното представлява и ѡблѣшнѣти от Ез 287616⁷:

ѡблѣшнѣти (1) ‘лишавам от коса’, гр. γυμνῶω δὲ τὰς κεφαλὰς τῆς ἀπὸ τῶν τριχῶν εὐπρελείας: ѡ **ѡблѣшнѣтъ**, плѣшиѧ по тѣбѣ Ез 287616. F.I.3 C1 C2 U1 U2 Ц1 Ц2 Ч1 Ч2 ѡплѣшнѣтъ.

Този глагол е мотивиран от прилагателното плѣшнѣ ‘олисял’, а то от съществителното плѣшь ‘лишено от космена покривка място по главата’. Налице е озвучаване на п в б, засвидетелствано само в южнославянската традиция. Образован е посредством префикса о-, който придава семантика на пълнота, повсеместност на действието, респ. състоянието. Миклошич отбелязва изходния глагол от свършен вид оґплѣшнѣти.

Словообразователни дублети са регистрирани при: оґправнѣти – нсправнѣти – оуправнѣти; оґраднѣти – заграднѣти; оґдолѣти – ѡдолѣти.

Особено често се среща префикс по-. С него в Ез F.I.461 са образувани 192 думи. Същият се десемантизира още в старобългарския период и до-

⁷ Вж. коментара у Илиева 2008а.

бива чисто граматическо значение – да маркира свършен вид⁸. Ето защо видовите двойки при глаголите с префигиран член, образуван посредством префикса по-, много често превеждат едно и също гръцко съответствие поради формалната недиференцираност на съответната граматическа семантика в езика на оригинала. Срв. нскаτη, понскаτη : ζητέω, ἐπιζητέω; ητη, понη : πορεύομαι; двнзатη, подвнзатη : κινέω; казатη, показатη : δείκνυμι; стенатη, постенатη : στενάζω; мльзатη, помльзатη : σιγάω; ставητη, поставητη : ἴστημι; χοδητη, поχοδητη : πορεύομαι; ρодητη, породητη : γεννάω; сльжητη, послоужητη : δουλεύω, θεραπεύω; ѱатη, поѱатη : ἐσθίω, κατεσθίω; сѱ стьдѣτη, сѱ постьдѣτη : αἰσχύνομαι; ѱѱдѣτη, поѱѱдѣτη : φείδομαι; велѣτη, повелѣτη : κελεύω, παρακελεύω, προσταίτω; кланηатη сѱ, покланηатη сѱ : προσκυνέω; ѱητη, поѱητη : λαμβάνω; τρѣбованнѣ, потрѣбованнѣ : χρεία. На синоними в гръцката подложка отговарят стрѣкатη (κεντέω) : пострѣкатη (παροιστρέω) и потѣцзатη сѱ (σπουδαιότερος γίγνομαι), тѣцзатη сѱ (σπεύδω). По-рядко префиксът има смислообразуваща функция, например: воѱеваннѣ полиорκία, ἐπανάστασις, ἔφοδος : повоѱеваннѣ проνομή ‘плячка’, респ. воѱеватη στρατεύω, ἐπιστρατεύω, συστρατεύω : повоѱеватη полиоркέω, прономеύω, ἀλίσκομαι; вѣдѣτη οἶδα, ἐπίσταμαι, γινώσκω : повѣдѣτη λέγω, ἀπαγγέλλω; вѣсть ἐπαγγελία : повѣсть ἱστορία, διήγησις; плаканнѣ θρήνημα : поплаканнѣ κατακλυσμός; мощн δύναμαι : помощн βοηθέω, ὑπερμαχέω; мощь δυνατόν, τό : помощь βοηθεία, συμμαχία. Сред гръцките съответствия на тази група не може да бъде отделен строго определен формант, който да отговаря на българския префикс. Това показва, че въпросният словообразователен модел е характерен за старобългарския език и не се явява резултат от чужди деривационни образци. Префиксални дублети са регистрирани при: потрѣвητη – нстрѣвητη; повѣсητη – обѣсητη; помрзητη – посъмрзητη; помѣнѣητη – възпомѣнѣητη. Новооткрити производни на този префикс в изследвания текст са посъмрзητη сѱ, посъмъркатη и посочушητη⁹:

посъмрзητη сѱ (1) ‘помръквам’, гр. συσκοτάζω 293б10: посъмрзητη сѱ [днь] F.I.3 Ч1 посъмрзητη; C1 C2 У1 У2 Ц1 Ц2 посъмрзητη; Ч2 посъмрзητη.

В лексикографските справочници са отбелязани производни с една представка от корена мрак-/мрз-/мърк- помрзητη, помрзатη, помрзηеннѣ с отънѣк на процесуална завършеност и съмракъ, съмъркатη сѱ, съмъркнѣητη сѱ със значение ‘непълнота на признака, бавно, постепенно настъпване на действието’. Глаголът посъмрзητη сѱ и неговото отглаголно съществително посъмрзηеннѣ са произведени чрез префикс по- от мотивираща дума

⁸ В производните от основа послоуж-/послоуш- послоужоватη μαρτυρέω, послоушаннѣ, послоушатη префиксът има словообразователна функция и пази изначалното си значение ‘след’. Думите послѣдн, послѣдованнѣ, послѣдннн, послѣжде са мотивирани от предложен израз – по следите. В тях префиксът съхранява предложното си значение ‘по’.

⁹ Вж. коментара у Илиева 2008а.

прилагателното *сѣмрѣуѣнь* ‘сумрачен, полутъмен’. Словообразователният модел при глаголите ‘по- + основа на прилагателно + форманти за образуване на глаголни форми’ е познат в старобългарския език. Срв. по-бѣл-н-тн, по-бѣл-ѣ-тн, по-днѣ-н-тн, по-нов-н-тн, по-тѣмн-ѣ-тн, по-уѣрв-н-тн, по-уѣрн-ѣ-тн. Тези деривати имат общо значение ‘правя / ставам някакъв’. Моделът е широко застъпен и в новобългарски език: побелвам / побелявам, почервям / почервявам, почерням / почернявам и пр. Следователно *посѣмрѣуѣнтн* има значение ‘правя сумрачен’, а *посѣмрѣуѣннѣ* – ‘ставане сумрачен’.

посѣмрѣкатн (1) ‘изсѣмрѣквам’, гр. ἐστραγγίζω 277628: [нспнеші ѿ н посѣмрѣуѣшн· н урѣпѣ ѣа рѣзвѣшн· н съса своа ѡтѣрѣзѣшн] = F.I.3 Ц1 Ч1; С1 У1 Ч2 посѣмрѣуѣшн; С2 Ц2 поѣмрѣуѣшн; У2.

Новорегистрираният префигиран глагол *посѣмрѣкатн* допълва словообразователната парадигма на *сѣмрѣкатн* (НиконПанд, сл. 32), *сѣмрѣкнѣтн* (ЖитТеодСик – МинЧетАпр 509), *сѣмрѣцатн*, *сѣмрѣуатн* (Срезн 3, ч. 1: кол. 447) и отглаголните съществителни *сѣмрѣкъ* и *сѣмрѣчѣ* (ЙоЛествXIVв.). В този случай префикс по- се прибавя към прост глагол, придавайки му общо значение ‘окончателен завършек на действието’, и отговаря на гръцкия префикс ἐκ-. С аналогична семантика на префиксалния формант са: *постнѣгатн*, *потонѣтн*, *потопнтн*, *потратнтн*, *потрѣвнтн*, *потѣпатн* и други засвидетелствани в паметниците думи, както и новорегистрираният в Ез 265а24 глагол *посоушнтн*, допълващ словообразователната парадигма на *соушнтн*, *соуша*, *соухѣ* и останалите им производни:

посоушнтн (1) ‘изсушавам’, гр. ξηραίνω: н вѣтрѣ зноѣнь *посоушн* нзборѣ ѣго Ез 265а24. = С1 С2 У1 У2 Ц1 Ц2 Ч1 Ч2; F.I.3 посѣшн.

Префиксът **подъ-**, засвидетелстван в Ез F.I.461 само в пет образувания, най-често превежда гръцките префикси ὑλο- и ἀντι- (*подъгнѣцѣтн* ὑλοκαίω; *подъгнѣмѣтн* ἀντιλαμβάνω, ὑπομένω; *подъгнѣрѣжн* ἀντιστήριγμα; *подъгнѣтн* ὑπομένω, ὑφέχω, ἀντιλαμβάνω), по-рядко съответства на други форманти или на безпредставъчни образувания (*подъгнѣтн* λάσχω, καταλαμβάνω, διαμένω, δίδωμι, ἐνισχύω, φέρω; *подъгорнѣ* ἀκροτήριον).

Дериватите с префикс **прн-** в Ез F.I.461 възлизат на 72. Основното значение на префикса е ‘при, край, до, към’. Сред гръцките съответствия на думите от дадената група изпъкват еквивалентите с префикси ἐπι-, προσ- и συν-. При все това голямото количество непрефигирани или префигирани с най-разнообразни форманти съответствия от подложката срещу производни на **прн-** в славянския превод показва, че употребата на префикса има чисто вътрешноезикова мотивировка и не е обусловена от чуждия езиков модел.

В семантиката на префикса **про-** (общо 60 формирания) се отделят две основни пространствени значения (Фасмер 3: 370):

а) ‘пред, преди, по-рано’. Съответства на първичното значение на именния префикс *πρ*- (Лопатин 1964: 245). Образуванията по този начин термини предават гръцки образувания на *πρ*- и спадат към книжния пласт лексика;

б) ‘през’ – направление на действието през определено пространство. В Ез F.I.461 с такова значение на префикса намерих предимно обиходна лексика, което означава, че тази семантика е изконно присъща на старобългарския език: *πρ*длъжатн, *πρ*завнѣтн, *πρ*завѣтн, *πρ*завѣтн, *πρ*вѣгнѣтн, *πρ*стнрало, *πρ*ходѣтн. От нея се развива вторично значение ‘пълнота на действие’, което присъства в глаголите: *πρ*онвѣтн, *πρ*оннѣвѣтн, *πρ*оповѣдатн и др.

Сред гръцките съответствия се открояват еквивалентите с представки *πρ*-, *δια*- и *ἐκ*-.

Някои изследователи смятат, че префиксацията с *πρ*ѣ- е изкуствено книжно представъчно новообразуване, появило се под влияние на гръцките оригинали в период, когато книжното словотворчество активно се развива (Улукханов 1969: 128). Материалът от Ез F.I.461 показва, че глаголите и съответните им отглаголни съществителни с въпросния формант (65 на брой) могат да превеждат най-разнообразни префигирани и непрефигирани глаголни образувания на гръцки език, което потвърждава извода на Р. Станков от наблюденията му върху лексиката на *Историческата палея*, че този словообразователен модел е характерен за старобългарския език (Станков 1994: 158). Известна регулярност при поморфемния превод се наблюдава при корелатите с префиксите *μετα*-, *παρα*- и *ὕπερ*-. Новооткрито производно на този префикс в изследвания текст е *πρ*ѣгарѣтн¹⁰:

*πρ*ѣгарѣтн (1) ‘прегарям’, гр. τίθημι: μάσλο мое *πρ*ѣгарѣаше *πρ*ѣд, нмнн. Ез 278615. В F.I.3 C1 C2 У1 У2 Ц1 Ц2 Ч1 Ч2 *πρ*ѣдлагааше.

Този глагол от вторичен несвършен вид е префиксален дериват от *горѣтн*. В него префиксът *πρ*ѣ- изтъква протичането на действието. Превежда твърде свободно съответствието в гръцката подложка. Думата е жизнена и днес. Руската традиция единодушно засвидетелства на това място вариант *πρ*ѣдлагааше, който е първичен спрямо различенето в южнославянските ръкописи, тъй като се явява точен еквивалент на думата в гръцкия оригинал. Субститутът в F.I.461 и Щ507 вероятно е възникнал в резултат на паронимна замяна, по принципа на смисловото допълване (Илиева 2008б).

Интерес представлява глаголът *πρ*ѣобнѣтн, смислов транспозит на гр. ἄδικέω, засвидетелстван още в КСП (30 пъти в Супр), дублет на *обнѣтн*, образуван от същия по пътя на плеонастично наслагване на форманти с идентична или близка семантика. Поморфемният превод на гръцката дума ἄ-δικέω е ‘о-не-правдавам’, а буквалното значение на старобългарските

¹⁰ Вж. коментара у Илиева 2008а.

еквиваленти, префиксални деривати на -вндѣтн + префикс ов- (със или без прѣ-) е ‘не обръщам внимание, презирам; пренебрегвам’.

Известно е, че префиксът прѣ- се присъединява не само към глаголни, но и към адективни основи (Станков 1994: 129–133). В Ез F.I.461 към този словообразователен модел принадлежат само две прилагателни: прѣкрѣпъ ѱχυρός и прѣмѣдръ σοφός, произведени по пътя на префиксацията от съответните непрефигирани прилагателни, мотивирани от именна основа. Тук се числи и възходящото към адективна основа съществително прѣмѣдрость σοφία¹¹. И в трите случая в гръцки съответстват безпрефиксни образувания. Според Вайан тези прилагателни трябва да се разглеждат като начин за образуване на превъзходна степен (Вайан 1952: 164), докато Р. М. Цейтлин смята, че, ако и тази категория adjectiva да изразява качество в най-висока степен, все пак префиксът прѣ- има собствена семантика, а не е проста морфологична единица (Цейтлин 1971). Този словообразователен модел е взаимнозаменим със словосложенията с първи компонент всє- В Ез F.I.461 се среща всєснънъ παντοδύναμος. Прилагателното всєснънъ παντοδάλος не е съотноσιμο с адективните производни с префикс прѣ-, защото има значение ‘от всички видове, всякакъв’, а не носи елативна семантика.

Образуваните чрез префикс прѣд- седем думи в повечето случаи калкират гръцки образувания на про-: прѣдъпрозрѣтн проοράω; прѣдъснъабѣтн проφυλάττω; прѣдъвратнѣ πρόθυρα, προπίλαιον; прѣдъдъврнѣ πρόθυρα; прѣдъстроєннѣ πρόνοια. В гръцки език срещу дериват на прѣд- стои непрефигирана дума (прѣдъглаголатн φημί), заемка от еврейски (прѣдъвратнѣ аїλάμ) или производно на друг префикс (прѣдъстоатн παρίστημι). Новоткрити производни на този формант в изследвания текст са прѣпрозрѣтн и прѣснъабѣднтн¹²:

прѣпрозрнтн (1) ‘предвиждам’, гр. проοράω: н ты же ѱко н на стрѣжеѣ высокоѣ стоа, прѣрѣчествова ѣже прѣпрозрншн. Ез 232a22]. = С2 У2 Ц2 Ч1 Ч2.

прѣснъабѣдѣтн (1) ‘предпазвам, предохранявам’, гр. проφυλάττω: Н ты снѣ члѣв, стражѣ тѣ єсмь поставнѣ домоу їзлѣвоу. н оуслышншн слово ѿ оустѣ моѿ. н прѣснъабѣдншн оу мѣне. Ез 29965. = F.I.3 С1 С2 У1 У2 Ц1 Ц2 Ч1 Ч2.

Думите с префикс **рдз-** в Ез F.I.461 са 67 на брой. Основната семантика на форманта е дистрибутивна. В преносно значение тя се реализира в рдзоумѣтн ‘мисля, познавам, разбирам’ и неговите деривати. Тук префиксът подчертава диференциращата (различителна) способност на познаващото

¹¹ За сравнение количеството прилагателни с префикс прѣ- в класическите старобългарски паметници по данни на Р. М. Цейтлин е, както следва: в евангелията – 1, в *Супрасълския сборник* – 27, в *Синайския ехологий* – 13, в *Синайския псалтир* – 8, в *Енинския апостол* – 6, в *Клоцовия сборник* – 4. Вж. Цейтлин 1971: 70.

¹² Вж. коментара у Илиева 2008а.

съзнание. При морфо-синтактично калкиране отговаря на гръцкия префикс δια-. По-редки са образуванията с ката-, пара-, ёк- (вж. приложението).

Една от най-често срещаните представки е **съ-**. С нея в Ез F.I.461 са образувани 155 думи. В семантиката ѝ се отделят три основни значения:

а) събирателно-комуникативно: събрѣтн – събрьѣтн, съмастн, съкоупнтн съставнтн. При морфо-синтактично калкиране отговаря на гръцкия префикс συν-;

б) пространствено – за движение от горе надолу: съвестн, съвождѣтн, сълазнтн, сълѣстн, съннтн. При морфо-синтактично калкиране съответства на гръцкото ката-;

в) на изчерпващото действие: съврѣшнтн, съконѣватн – съконѣватн, съгрѣшнтн, съблѣднтн – съблѣждѣтн. В това си значение префиксът съ- се конкурира с нз- (вж. по-горе). По произхода си тази конкуренция по всяка вероятност е фонетическа, след което прераства в словообразователна (Ляпунов 1929: 756).

Префиксални дублети и текстологични варианти са регистрирани при: съгнѣшеннѣ – огнѣшеннѣ – гнѣшеннѣ; съгрѣшеннѣ – прѣгрѣшеннѣ; съблѣждѣннѣ – блѣждѣннѣ; конѣваннѣ – съконѣваннѣ; съмѣсьннкѣ – прнмѣсьннкѣ; съврѣщн – отвѣрѣщн; съжещн – пожещн; съвластн – властн; съкоупнтн – съвъкоупнтн; съблѣднтн – блѣднтн; сътѣжнтн – тѣжнтн; съмѣшатн – прнмѣшатн; нзвыше – съвыше. Новооткрити производни на този формант в изследвания текст са съгноушатн сѣ и еднокоренните съмеждоуѣн, съмеждѣннкѣ и съмеждѣнѣ¹³.

СЪГНѢШАТН Сѣ (6) ‘изпитвам отвращение, погнуса’, гр. βδελεύσομαι: Въ тѣх во злобѣ ѱ бѣдѣ бывшн, съмотрѣшн своѣ безаконїе ѱ съгноушѣшн сѣ зѣло ѱ. Ез 27764. = С2 У2 Ц2 Ч1 Ч2.

В този новорегистриран дериват на гноушатн сѣ префиксът се реализира с второто си значение ‘изпитвам крайна погнуса’. Наречието зѣло подчертава тази семантика.

СЪМЕЖДОУѢН (1) ‘съседен, прилежащ’, гр. ὁμορῶμενος: ѱ съблѣдн кѣ сынѣмъ ѳгїпетскомъ съмеждоуѣщемъ к тѣвѣ Ез 255616. = F.I.3; С1 С2 У1 У2 Ц1 Ц2 сѣмеж-; Ч1 Ч2 сѣмежѣ-.

СЪМЕЖДѢННКѢ (3) ‘съсед’, гр. ἀστυγείτων Ез 28263; ὄμορος Ез 292620; πλησίονος Ез 273a1: творѣ ѱ въ посміанїе въсѣмъ блжнннѣмъ съмежннкѣмъ, ѱ далнннѣмъ. Ез 273a1. С2 У2 Ц2 Ч2 сѣмежѣ-; Ч1 сѣмежѣ-.

СЪМЕЖДѢНѢ (1) ‘съседен, субст. съсед’, гр. γείτων: Разоумѣать съмежннѣ вамъ ѱко ѣзъ прѣже дѣ печѣлаѣѣ ѣз же ннѣ пакы велнкаѣѣ. Вж. от също-то гнездо синонимните съмеждѣннкѣ и съмеждоуѣн. Ез 308a11. С2 У2 Ц2 сѣмеж-; Ч1 Ч2 сѣмеж-.

¹³ Вж. коментара у Илиева 2008а.

Тези думи са мотивирани от предложен израз съ междоѣж (срв. още съд-лъжь). От тях съмеждоѣж е прилагателно, образувано посредством морфологичния формант за сегашно деятелно причастие в старобългарския език, калкирайки граматическата форма на съответстващата му в гръцката подложка дума. Съмеждьннкъ е съществително към словообразователния модел ‘мотивираща основа прилагателно име + -ьннкъ’ с инвариантно значение ‘лице, носител на определено качество’. Срв. грѣшьннкъ, правдъннкъ, оугодъннкъ, непрнзньннкъ. Съмеждьнъ е прилагателно, произведено по продуктивен словообразователен модел посредством суфикс -ьнъ.

Общата основа на тези три лексеми съмежд- не е засвидетелствана в други сродни думи. Тя представлява точен еквивалент на гр. ѳмор-, образувано от ѳм- ‘заедно с’ и ѳрос ‘край, граница, предел, межда’. Употребата ѝ обаче в превода и срещу други гръцки съответствия показва установеността на този модел в езика на превода, което косвено предполага независимостта на композицията в старобългарски от гръцкия първообраз.

съхрамьнъ (1) ‘който има дом, покрив над главата си’, гр. ὑλαίθριος ‘който живее под открито небе’: сѣ съхрамнѣ во жнтѣе, тако творнтѣ насѣ сѣщн плѣтн· ѡплѣзнжтн знѣемъ. Ез 292a12. С2 У2 Ц2 Ч1 Ч2 бесрамное.

Несъгласието между преведаната гръцка дума и съответствието ѝ в старобългарския превод навежда на мисълта за преписваческа грешка. Вероятно първоначалният текст е гласял бесхрамнѣ во жнтѣе. Срв. сродни деривати бесхрамннкъ (ПандАнтXI в.); бес храма (Ис. 58:7 (ТкУпир)). Руската традиция засвидетелства друга грешка – бесрамное, получена вследствие преосмисляне на думата. Не е изключено обаче да става дума и за механична грешка при преписването – изпускане на буква х между с и р.

Думите с префикс ѡу- в Ез F.I.461 са 98. Префиксът се десемантизира още в старобългарския период и добива чисто граматическо значение – да маркира свършен вид. Ето защо видовите двойки при глаголите с префигиран член, образуван посредством префикса ѡу, много често превеждат едно и също гръцко съответствие поради формалната недиференцираност на съответната граматическа семантика в езика на оригинала. Срв. боѡтн сѡ, ѡубоѡтн сѡ : φοβεομαι, δεῖδω; бѣжатн, ѡубѣжатн : φεύγω; вѣдѣтн, ѡувѣдѣтн : γινώσκω; дръжатн, ѡудръжатн : κρατέω; чнннтн, ѡучнннтн тѡттѡ; мѣчнтн, ѡумѣчнтн : τιμωρέω; срамлѡтн сѡ, ѡусрамлѡтн сѡ : αἰσχύνομαι; казатн, ѡуказатн : δεῖκνυμι; слышатн, ѡуслышатн : ἀκούω; строн, ѡустрон οἰκονομία, промѣѣѡ; строеннѣ, ѡустроеннѣ πρόνοια; сѣченнѣ, ѡусѣченнѣ : σφάγια.

Таблицата по-долу онагледява количественото и качественото съотношение на префиксалните преводни съответствия в Ез F.I.461 спрямо гръцките им корелати:

гръцки префикс	въ-	въз-	до-	за-	на-	низ-	отъ-	о-/об-	подъ-	при-	про-	пръ-	пръд-	раз-	съ-
ἀνα-	3	40			3	10	2	0/4		3	2	1		1	9
ἀντι-		1					2		3						3
ἀπο-	2	8		4	6	11	34	9/6		9		2		1	11
δια-	1			4	1	4	6		1		10	4		36	8
εἰς-	11				1	2				5				1	1
ἐν-	10	3		5	7			0/1	1		1	2		1	4
ἐναπο-								1/0							
ἐγκата-								1/0							
ἐξ-/ἐκ-	2	14			1	32	17	4/3		1	10	4		9	
ἐξανα-		2													
ἐξαπο -						1									
ἐπι-	5	17		3	24		4	2/7		20	6	3		4	6
ἐπιана-		8						0/1				1			
ката-	11		5		10	16	5	6/5	1	6		4		17	17
μετα-									0/3			17		2	
пара-	1			1	4		2	0/3		6	1	7	1	9	7
περι-	2			1	4			10/10		1	2	4			3
προ-					3	5				1	22	3	6	1	
прос-		1		2	3	1		1/0		18	1	3			7
συν-				5	1	3		1/5		11				3	59
ὕπερ-		1		1		1						8			
ὕπο-		1					1	3/5	4/5			1			3
Сбор префигирани	47	96	5	26	68	86	73	35/47	10	81	55	64	7	84	138
∅-	29	83		34	101	50	19	50/38	4	62	29	38	2	51	130
С нарушаване на количествената симетрия	1	1	1	6	6		1				2	1		2	

Обобщените данни от таблицата показват, че:

- 59-те префиксата с формант въ- в Ез F.I.461 предават 76 гръцки думи, 47 от които префигирани (61.2%), производни на 10 гръцки префикса, а 29 непрефигирани (38.8%).

- 108-те думи с префикс въз- предават 179 гръцки думи, 96 от които префигирани (53.6%), производни на 11 гръцки префикса, а 83 непрефигирани (46.4%).

- 35-те префиксата с префикс *зл-* в Ез F.I.461 предават 60 гръцки думи, 26 от които префигирани (43.3%), производни на 9 гръцки префикса, а 29 непрефигирани (56.7%).

- 83-те префиксата с префикс *нл-* предават 169 гръцки думи, 68 от които префигирани (40.2%), производни на 13 гръцки префикса, а 101 непрефигирани (59.8%).

- 88-те думи с префикс *нз-* в Ез F.I.461 предават 136 гръцки думи, 86 от които префигирани (63.23%), производни на 11 гръцки префикса, а 50 непрефигирани (36.77%).

- 51-та думи с префикс *отъ-* в Ез F.I.461 предават 92 гръцки думи, 73 от които префигирани (79.3%), производни на 9 гръцки префикса, срещу 19 непрефигирани (20.7%).

- 68-те префиксата с префикс *о-* в Ез F.I.461 предават 85 гръцки думи, 35 от които префигирани (41.2%), производни на 10 гръцки префикса, срещу 50 непрефигирани (58.8%).

- 52-те думи с префикс *овъ-* в Ез F.I.461 предават 85 гръцки думи, 47 от които префигирани (55.3%), производни на 11 гръцки префикса, срещу 38 непрефигирани (44.7%).

- 5-те думи с префикс *подъ-* в Ез F.I.461 предават 14 гръцки думи, от които 10 префигирани производни на 5 гръцки префикса (71.4%), срещу 4 непрефигирани (28.6%).

- 72-та префиксата с формант *пн-* в Ез F.I.461 предават 143 гръцки думи, 81 от които префигирани (56.6%), производни на 11 гръцки префикса, а 62 непрефигирани (43.4%).

- 60-те префиксата с формант *по-* в Ез F.I.461 предават 84 гръцки думи, 55 от които префигирани (65.4%), производни на 9 гръцки префикса, а 29 непрефигирани (34.6%).

- 65-те префиксата с формант *пъ-* в Ез F.I.461 предават 102 гръцки думи, 64 от които префигирани (62.7%), производни на 15 гръцки префикса, а 38 непрефигирани (37.3%).

- 67-те префиксата с префикс *рлз-* в Ез F.I.461 предават 135 гръцки думи, 84 от които префигирани (62.2%), производни на 12 гръцки префикса, 51 непрефигирани (37.8%).

- 55-те префиксата с префикс *съ-* в Ез F.I.461 предават 268 гръцки думи, 138 от които префигирани (51.5%), производни на 13 гръцки префикса, а 130 непрефигирани (48.5%).

И така, от направените наблюдения могат да бъдат изведени следните изводи:

Разнообразието при гръцките съответствия срещу префигираните думи в Ез F.I.461 при всички случаи е по-голямо от това на думите в славянския превод, което говори за по-голямото словно богатство на оригинала.

Средният процент префигурани съответствия в Ез F.I.461, отговарящи на префигурани образувания и в гръцкия текст, е 59.75% срещу 40.25% среден процент префигурани съответствия в Ез F.I.461, отговарящи на не-префигурани в гръцки.

Най-разнообразни префиксални съответствия (с 15 различни представки) в гръцки имат представъчните образувания в славянски с префикс *пѣ-*. Следват представъчните образувания с префикси *на-* и *съ-*, които стоят срещу префиксални съответствия с по 13 различни форманти в гръцки. Имайки предвид техния широк семантичен обхват, това е напълно закономерно.

Само едно префиксално съответствие в гръцки имат представъчните образувания в славянски с префикс *до-*, две са на представъчните образувания с префикс *пѣд-*. На трета позиция са префиксатите на *подъ-*, срещу които в гръцки стоят префигурани съответствия от 5 префиксални модела.

Преобладаващата част от префиксалните формации в Ез F.I.461 са познати още от класическите старобългарски паметници (КСП) или са известни от преславски паметници, запазени по по-късни преписи¹⁴. Тази обща лексика доказва връзката на Ез F.I.461 с Кирило-Методиевата традиция и столичната книжнина. Наличието на новозасвидетелствани представъчни производни, които не са фиксирани в лексикографските трудове, очертава един от основните похвати на свободно и точно създаване на славянски неологизми при превода от гръцки език, образувани чрез нова префиксация. Всички те следват старобългарските словообразователни норми и имат ясна семантична структура. Спрямо гръцките си съответствия префигураните думи в Ез F.I.461 се явяват:

а) точни морфо-семантични преводи: *въ-воΔнтн* : *εἰς-άγω*; *вън-нтн* : *εἰς-έρχομαι*; *въз-нестн* : *ἀνα-φέρω*; *нс-кыпѣтн ѓк-ζέω*; *на-лещн ѓлѣ-кецаи*; *о-дръжатн* : *περὶ-έχω*; *отъ-датн* : *ἀπο-δίδωμι*; *пн-лагатн прос-тѣтн*; *про-мышление* : *πρό-νοια*; *пѣсельникъ мѣт-оикос*; *разгравнтн* : *δι-απλάζω*; *съшнватн суррѣптω*;

б) частични морфо-семантични преводи, подчиняващи се на характеристиките за приемащия език словообразователни мотивации и заради това съвпадащи семантически с гръцкото съответствие само в един от компонентите си: *въ-плъщение* : *ἐν-ανθρώπησις*; *въз-вѣдение* : *ἀνα-δενδράς*; *нз-вѣдение* : *ἐκ-κλησία*; *на-падатн* : *ἐπ-έρχομαι*; *отъ-вѣстн* : *ἀπο-φέρω*; *пн-рещн* : *πρὸς-τίθημι*; *раз-лнѣтн* : *ἐκ-χέω*;

в) семантични транспоненти: *възвѣстн* : *ὑψόω*; *въуатн* : *θέλω*; *въсаждение* : *καρπός* и *пр.*

Разнообразните начини на словообразуване способстват създаването на синонимни гнезда, в които се съвместяват по два и повече дублета: *вълазъ*,

¹⁴ Преглед на фиксираната в лексикографските трудове по старобългарски език лексика вж. у Илиева 2012а.

въходъ : εἶς-οδος; въдоуѣнѣти, въдъхнѣти : ἐμφυσάω; нзнѣти, нсходнѣти, нзлѣстѣти : ἐξάρχομαι; прнходъ, прншьльць : προσήλυτος; прорнцатѣни, пророчествоватѣни : προφητεύω; прѣзорнѣ, прѣзоръ, прѣзърѣннѣ : ὑπερφανία; разлнчѣннѣ, разлнчнѣ, разлѣчѣннѣ : διαφορά.

Свободното и стилистично обосновано боравене със старобългарския лексикален фонд в изследвания текст се илюстрира и чрез превода на гръцки префигиран лексеми посредством предложни конструкции или словосъчетания от предлог или наречие с непрефигиран/ префигиран глагол (ἀντιλέγω : съпротнѣѣ глаголатѣни, протнѣѣ глаголатѣни, глаголатѣни съпротнѣно). Както в евангелските, апостолските и псалтирните текстове, чийто превод се свързва с дейността на славянските първоапостоли и техните най-преки ученици, прилагането на поморфемния принцип в Ез F.I.461 довежда и до изразяване на гръцки префигиран глаголни форми чрез словосъчетания, компонентите на които калкират поотделно семите в гръцките форми. В анализираната категория транслационни парадигми открих няколко примера за превод на гръцкия глагол с първа съставка про- чрез старобългарско словосъчетание от глагол и наречието прѣждѣ (προσημαίνω прѣждѣ ѣвнѣти; проλέγω прѣждѣ съказатѣни, прѣдн съказатѣни; προειπεῖν прѣждѣ рѣщн). Такива примери се срещат немалко в КСП. Установено е, че предаването на гръцки префигиран глаголни форми чрез старобългарско словосъчетание 'глагол + наречие' е характерно за първоначалните преводи на евангелските и апостолските текстове, като се отбелязва за специфична особеност на Кирило-Методиевата книжовна школа в плана на по-свободното предаване на гръцката лексика. Срв. например изводите на Д. Иванова-Мирчева за описателното предаване на съдържанието на гръцкия глагол, т.е. чрез словосъчетание, в текста на хомилиите като показател за архаичност срещу симплекс в преславските текстове (Иванова-Мирчева 1974; Иванова-Мирчева 1977). Следователно, като цяло по отношение на префиксацията изразяването на гръцки глаголи в Ез F.I.461 отразява преводаческа практика, характеризираща се с по-свободно предаване на общото вътрешно значение на гръцката лексема, което като тенденция при изграждането на старобългарската книжовна норма е заложено още с Кирило-Методиевите преводи на библейските и богослужебните текстове.

Срещат се обаче и случаи на възпроизвеждане на морфологичния строеж на гръцкото съответствие, например при отглаголните производни с бипрефикси, чийто първи компонент е ἀ-, а вторият – префикс с определено темпорално, пространствено или модално значение: ἀνεπι- : непо- (ἀνεπιτήδειος непотрѣбнѣнѣ), ἀπερι- : нео-, невъ- (ἀπερίτμητος необрѣзаннѣнѣ, необрѣзаннѣ; ἀπερίγυρτος невъпнсаѣмѣнѣ).

Тази техника на изразяване на гръцките префигиран глаголи се свързва с прилагането на т.нар. буквален превод, при който се спазва принципът на количествената (формално-изразната) идентичност на гръцкия ориги-

нал – техника, характерна за по-късния редактиран текст на богослужебните книги в Плисковско-Преславското книжно средище.

Пълното и частично възпроизвеждане на морфологичния строеж е в пряка връзка с прилагания поморфемеи принцип на превеждане, при който гръцката морфема като единица на превода обуславя постоянното ѝ предаване чрез точно определени старобългарски морфемеи: например гръцки префигирани глаголни форми с $\acute{\epsilon}\nu\text{-}/\acute{\epsilon}\iota\sigma\text{-}$ се изразяват предимно чрез старобългарски префигирани глаголи с префикс въ- , производни на $\acute{\alpha}\nu\alpha\text{-}$ – посредством образувания с въз- , такива на $\acute{\alpha}\lambda\omicron\text{-}/\acute{\epsilon}\kappa\text{-}$ – с префиксати на отъ- и нз- , а формации на про- и раз- – с глаголи на про- и диа- . Тук попада и изразяването на гръцки глаголни форми с бипрефикс, един от чиито елементи е някой от тези префикси, например гр. $\acute{\epsilon}\lambda\alpha\nu\alpha\text{-}$: стб. въз- ($\acute{\epsilon}\lambda\alpha\nu\acute{\alpha}\sigma\tau\alpha\sigma\iota\varsigma$ възстаннѣ; $\acute{\epsilon}\lambda\alpha\nu\acute{\eta}\kappa\omega$ възвратитн; $\acute{\epsilon}\lambda\alpha\nu\acute{\iota}\sigma\tau\alpha\mu\alpha\iota$ възстатн; $\acute{\epsilon}\lambda\alpha\nu\omicron\delta\omicron\varsigma$ възвращеннѣ); гр. $\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\iota\sigma\text{-}$: стб. прн- ($\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\iota\sigma\acute{\alpha}\gamma\omega$ прнбытн); гр. $\acute{\epsilon}\nu\alpha\lambda\omicron\text{-}$: стб. о- ($\acute{\epsilon}\nu\alpha\lambda\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\omega$ оставитн); гр. $\sigma\upsilon\kappa\alpha\tau\alpha\text{-}$: стб. раз- ($\sigma\upsilon\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\acute{\upsilon}\omega$ расыпатн₂); гр. $\sigma\upsilon\mu\lambda\epsilon\tau\iota\text{-}$: стб. прн- ($\sigma\upsilon\mu\lambda\epsilon\tau\iota\lambda\alpha\mu\beta\acute{\alpha}\nu\omega$ прнѣтн). Разбира се, както видяхме по-горе, за всеки гръцки префикс се срещат като преводни еквиваленти освен точното морфологично съответствие и други представки. Голямото количество непрефигирани или префигирани с най-разнообразни форманти гръцки съответствия срещу производни на отделните представки от всички семантични групи в славянския превод показва, че тяхната употреба в различните им смислови нюанси има чисто вътрешноезикова мотивировка и не е обусловена от чуждия езиков модел. Преводът често пъти се осъществява пословно, съобразно смисъла на цялата дума, а не непременно по морфемеи. Дори и да е налице префигиран срещу префигиран езиков знак в двата текста, в много случаи няма регламентирано предаване на един формант с точно определено съответствие, което също свидетелства за известна свобода при превода.

ΕΞ-

είσ-: ΕΞΕΣΤΗ, ΕΞΕΟΔΗΤΗ είσάγω; ΕΞΕΡΨΗ είσάγω; ΕΞΛΑΖΗΤΗ είσπορεύομαι, είσέρχομαι; ΕΞΛΨΤΗ είσέρχομαι; ΕΞΗΗΤΗ είσέρχομαι; ΕΞΧΟΔΗΤΗ είσπορεύομαι; ΕΞΛΑΖ Εΐσοδος; ΕΞΧΟΔ Εΐσοδος, είσπορεύεσθαιτό;

έν-: ΕΞΕΡΨΗ έμβάλλω; ΕΞΔΑΤΗ έγχειρίζω; ΕΞΔΟΥΗΚΤΗ έμφυσάω; ΕΞΔΥΧΗΚΤΗ έμφυσάω, έμπνέω; ΕΞΛΟЖΗΤΗ έμβάλλω, έντίθημι; ΕΞΜΕΤΑΤΗ έμβάλλω; ΕΞΠΛΥΜΕΗΝΗ ένανθρώπησις, ένσαρκος οίκονομία;

κατα-: ΕΞΕΣΤΗ κατάγω; ΕΞΚΟΠΑΤΗ κατορύσσω; ΕΞΛΑΖΗΤΗ καταβαίνω; ΕΞΑΔΗΤΗ καταφυτεύω; ΕΞΣΕΛΗΤΗ κατοικίζω; ΕΞΣΕΛΗΤΗ Α κατοικέω, κατασκηνόω; ΕΞΧΟΔΗΤΗ καταβαίνω; ΕΞΣΕΛΕΗΝΗ κατοικία, κατασκήνωσις, τό «κατοιηθώσιν»

έπι-: ΕΞΕΣΤΗ έπάγω, έπανάγω; ΕΞΠΡΑΨΑΤΗ, ΕΞΠΡΟΣΗΤΗ έπερωτάω; ΕΞΣΥΠΑΤΗ έπιτίθημι;

άνα-: ΕΞΕΣΤΗ άνάγω; ΕΞΛΨΤΗ άνέρχομαι; ΕΞΨΥΣΤΕΗΝΗ άνάληψις;

έκ-: ΕΞΛΗΗΤΗ έκχέω; ΕΞΠΑΣΤΗ έκπίπτω (!);

άπο-: ΕΞΕΡΨΗ άπορρίπτω; ΕΞΔΑΤΗ άποδίδωμι;

περι-: ΕΞΠΑΔΑΤΗ, ΕΞΠΑΣΤΗ περιπίπτω;

παρα-: ΕΞΔΑΤΗ παραδίδωμι;

δια-: ΕΞΠΗΣΑΗΝΗ διαγραφή;

Θ: ΕΞΕΣΤΗ άγω; ΕΞΕΡΨΗ ρίπτω, δίδωμι; ΕΞΔΑΤΗ δίδωμι; ΕΞΗΗΤΗ έρχομαι; ΕΞΜΨΗΗΤΗ μνημονεύω; ΕΞΠΗΣΑΤΗ γράφω, ζωγραφέω; ΕΞΠΛΥΤΗΤΗ Α γίγνομαι; ΕΞΠΡΑΨΑΤΗ έρωτάω; ΕΞΡΑΤΗΤΗ Α πολεμέω; ΕΞΑΔΗΤΗ φυτεύω; ΕΞΑΨΔΗΤΗ άκολουθέω; ΕΞΑΨΔΟΒΑΤΗ άκολουθέω, ζηλώω; ΕΞΨΤΟΒΑΤΗ πενθέω; ΕΞΨΙΑΤΗ σπείρω; ΕΞΨΥΗΤΗ εκμάσσομαι; ΕΞΨΟΥΔΗΤΗ Α θαυμάζω; ΕΞΥΗΗΤΗ τάττω; ΕΞΥΗΗΤΗ ρυθμίζω; ΕΞΥΑΤΗ θέλω; ΕΞΥΑΡΗΤΗ Α, θυμόω; ΕΞΠΡΑΨΑΗΝΗ έρώτησις, ζητησις; ΕΞΠΡΟΣΨ έρώτησις, πεύσις; ΕΞΑЖΔΕΗΝΗ καρπός; ΕΞΣΕΛΕΗΝΗ οίκουμένη;

ΕΞΖ- / ΕΞΣ-

άνα-: ΕΞΖΕΣΤΗ άνάγω, άναβιβάζω; ΕΞΖΕΟΔΗΤΗ άνάγω; ΕΞΖΔΥΗΖΑΤΗ άναλαμβάνω, άνίεμαι; ΕΞΖΗΤΗ άναβαίνω, άνατέλλω; ΕΞΣΧΟΔΗΤΗ, άναβαίνω; ΕΞΖΗΣΤΗ άναφέρω, άνυψώω; ΕΞΖΡΑΣΤΗ άνορθόομαι; ΕΞΖΑΤΗ άναδέχομαι, άναλαμβάνω; ΕΞΖΡΑΤΗΤΗ άνακάμπω, άναστρέφω; ΕΞΖΔΑΤΗ άναπέμπω; ΕΞΣΠΕΨΗ Α άνιάομαι; ΕΞΖΓΛΑΨΑΤΗ άνακρούομαι; ΕΞΖΨΗΤΗ άνακράζω, άναβοάω; ΕΞΚΡΨΕΗΤΗ άνάστασις; ΕΞΣΠΟΜΗΗΤΗ άναμιμνήσκω; ΕΞΣΠΟΜΨΗΚΤΗ άναμιμνήσκω; ΕΞΣΤΑΥΗΤΗ άνίστημι; ΕΞΣΤΑΥΛΙΑΤΗ άνίστημι; ΕΞΣΤΑΤΗ άνίσταμαι; ΕΞΣΤΑΥΙΑΤΗ άνίσταμαι; ΕΞΖΓΗΨΤΗΤΗ άνάπτω, άνακαίω; ΕΞΣΤΑΓΗΚΤΗ άναστέλλω; ΕΞΖΥΡΨΤΗ άναβλέπω; ΕΞΚΡΥΜΗΤΗ άνατρέφω; ΕΞΚΥΠΨΤΗ άναβράσσομαι; ΕΞΖΒΕΔΕΗΝΗ άναδενδράς; ΕΞΖΒΡΑΨΕΗΝΗ άνάκλησις; ΕΞΖΗΣΕΕΗΝΗ άνάληψις; ΕΞΖΗΟΨΕΗΝΗ άνάβασις; ΕΞΚΡΥΣΕΗΝΗ άνάστασις; ΕΞΣΤΡΥΖΑΗΝΗ άνασπών; ΕΞΣΤΟΚΣ άνατολή;

έπι-: ΕΞΖΔΥΗΓΗΚΤΗ έπαίρω, έπεγείρω; ΕΞΖΔΥΗΖΑΤΗ έπαίρω; ΕΞΖΗΤΗ έπιβαίνω; ΕΞΖΗΣΤΗ έπαίρω; ΕΞΖΑΤΗ έπαίρω, έπιλανθάνομαι; ΕΞΖΡΑΤΗΤΗ έπιστρέφω; ΕΞΖΒΨΕΗΤΗ Α έπιμαίνομαι; ΕΞΣΤΑΥΙΑΤΗ έπισυνίσταμαι; ΕΞΖΛΑΓΑΤΗ έπιτίθημι; ΕΞΖΛΟЖΗΤΗ έπιτίθημι; ΕΞΖΥΚΑΤΗ έπιζητέω; ΕΞΖΓΛΑΒΗΕ έπιβόλαιον (!); ΕΞΖΛΟЖΗΝΗ έπιθέσις ΕΞΖΗΣΕΕΗΝΗ έπαρσις; ΕΞΣΧΟΔ Επίβασις;

έπανα-: ΕΞΖΡΑΤΗΤΗ έπανάρχομαι, έπανήκω, έπανάγω, έπανάδου τυγάνω; ΕΞΖΒΡΑΨΑΤΗ έπανάρχομαι; ΕΞΣΤΑΤΗ έπανίσταμαι; ΕΞΖΒΡΑΨΕΗΝΗ έπάνοδος, τό έπαναγαγεΐν; ΕΞΣΤΑΗΝΗ έπανάστασις;

έξ-: ΕΞΖΕΣΤΗ έξάγω; ΕΞΖΔΥΗΓΗΚΤΗ έξαίρω; ΕΞΖΔΥΗΣΑΤΗ έξαίρω; ΕΞΖΑΤΗ έξαίρω, έξανδραποδίζω; ΕΞΣΤΑΥΗΤΗ έξεγείρω; ΕΞΣΤΑΤΗ έξεγείρομαι; ΕΞΖΥΡΨΤΗ έξκέω; ΕΞΖΓΗΨΤΗΤΗ

ἐξάπτω; ΕΞΑΝΗΑΤΗ ἐκχέω; ΕΞΥΙΚΑΤΗ ἐκζητέω; ΕΞΚΡΥΜΜΗΤΗ ἐκτρέφω; ΕΞΒΕΔΕΗΝΗ ΕΚΚλησία; ΕΞΑΤΗΙ ἔξαρχις;

ἐξανα-: ΕΞΣΤΑΒΗΤΗ ἐξανίστημι; ΕΞΣΤΑΤΗ ἐξανίσταμαι;

ἄπο-: ΕΞΔΒΗΖΑΤΗ ἀπαίρω; ΕΞΑΤΗ ἀπαιτέω; ΕΞΒΡΑΤΗΤΗ ἀποστρέφω; ΕΞΒΡΑΝΕΤΗ ἀπαγορεύω; ΕΞΒΡΑΝΕΗΝΗ ἀπειρημένον, τό; ΕΞΒΡΑΙΕΗΝΗ ἀποστροφή; ΕΞΣΤΟΚΞ ἀπληλιότης; ΕΞΒΡΑΝΗΝΞ ἀπγορευμένος;

ἀντι-: ΕΞΔΑΤΗ ἀντιδίδωμι;

ὑπερ-: ΕΞΔΒΗΓΗΤΗ ὑπεραίρω;

ὑπο-: ΕΞΓΗΨΑΤΗ ὑποκαίω;

ἐν-: ΕΞΔΟΥΗΤΗ ἐμφυσάω; ΕΞΔΥΜΑΤΗ ἐμφυσάω; ΕΞΗΡΑΤΗ ἐνατεινίζω;

Θ: ΕΞΒΕΣΤΗ ὑπόω; ΕΞΒΥΙΚΗΤΗ μετεωρίζω; ΕΞΒΥΙΨΑΤΗ σα, ΕΞΒΥΙΨΗΤΗ σα μετεωρίζομαι; ΕΞΒΥΙΨΗΤΗ ὑψόω; ΕΞΔΒΗΓΗΤΗ αἶρω, ἐγείρω; ΕΞΔΒΗΖΑΤΗ αἶρω, κινέω; ΕΞΖΗΜΑΤΗ λαμβάνω; ΕΞΖΗΣΤΗ ὑψόω; ΕΞΖΗΣΗΤΗ ὑψόω; ΕΞΖΡΑΣΤΑΤΗ αὐξάνομαι; ΕΞΖΡΑΣΤΗ αὐξάνομαι; ΕΞΖΡΑΣΤΗΤΗ φύω, αὐξάνω; ΕΞΑΤΗ λαμβάνω, χράομαι; ΕΞΒΕΛΗΓΑΤΗ σα μεγαλύνομαι, κομάω; ΕΞΒΕΛΗΥΗΤΗ μεγαλύνω; ΕΞΒΡΑΤΗΤΗ τυγχάνω; ΕΞΔΑΤΗ δίδωμι; ΕΞΒΕΣΕΛΗΤΗ γαργαλίζω; ΕΞΛΑΘΕΤΗ ἀγαπάω, ἀσπάζομαι, ἐράομαι; ΕΞΖΜΥΙΚΗΤΗ φρονέω; ΕΞΖΜΥΗΕΤΗ νομίζω, ὑπολαμβάνω; ΕΞΖΜΑΣΤΗ σα τaráσσομαι; ΕΞΖΜΨΑΤΗ τaráσσω; ΕΞΖΝΕΑΒΗΔΕΤΗ μισέω; ΕΞΖΡΒΕΗΝΟΑΤΗ ζηλόω, φθονέω; ΕΞΧΟΤΕΤΗ θέλω, βούλομαι, ἐράομαι; ΕΞΔΟΥΨΑΤΗ στένω; ΕΞΔΔΧΗΤΗ στενάζω; ΕΞΔΔΧΑΤΗ στενάζω, στένω, ὀδύρομαι; ΕΞΖΥΔΑΤΗ κλαίω, ὀλολύζω; ΕΞΖΠΗΤΗ βοάω; ΕΞΚΡΗΥΑΤΗ κράζω; ΕΞΠΛΑΚΑΤΗ σα θρηγέω, κλαίω, ὀλολύζω; ΕΞΠΛΕΚΑΤΗ κροτέω; ΕΞΣΤΕΑΤΗ στενάζω; ΕΞΣΤΡΕΠΑΤΗ ψοφέω; ΕΞΣΤΡΕΒΗΤΗ σαλπίζω; ΕΞΣΠΟΜΕΒΗΤΗ μιμνήσκομαι; ΕΞΣΤΑΒΗΤΗ ἰδρύω; ΕΞΣΤΑΒΑΤΗ ἐγείρω; ΕΞΣΤΑΤΗ ἐγείρομαι; ΕΞΒΡΑΝΕΤΗ κωλύω; ΕΞΓΗΨΔΗΤΗ νοσσεύω; ΕΞΓΡΑΔΗΤΗ οἰκοδομέω; ΕΞΔΨΑΤΗ γεωργέω; ΕΞΖΗΑΤΗ σπένδω; ΕΞΖΜΟΨΗ δύναμαι; ΕΞΖΟΥΠΟΑΤΗ θαρρέω; ΕΞΖΥΓΑΤΗ σκιρτάω; ΕΞΖΥΙΚΑΤΗ ζητέω; ΕΞΚΡΟΠΗΤΗ ραίνω; ΕΞΣΤΡΑΣΤΗ σα σείομαι; ΕΞΧΥΙΤΑΤΗ, ΕΞΧΥΙΤΗΤΗ ἀρπάζω; ΕΞΧΥΨΑΤΗ ἀρπάζω; ΕΞΖΗΤΗΙ κέρδος; ΕΞΖΓΛΑΣΗΕΗΝΗ ἀρμονία; ΕΞΔΟΥΧΞ ἄηρ; ΕΞΔΔΧΗΑΝΗΙ στεναγμός; ΕΞΖΑΝΗΑΝΗΙ σπονδή; ΕΞΖΡΑΣΤΗΕΗΝΗ αὐξήσις; ΕΞΣΠΗΤΑΝΗΚΞ τρόφιμος; ΕΞΣΤΟΚΞ ἔως, ἔωον τό λίβας; ΕΞΧΥΙΤΑΝΗΙ ἀρπαγμα; ΕΞΧΥΨΗΕΗΝΗ ἀρπαγμα; ΕΞΣΤΟΥΗΝΞ ἔωος.

Η3-

ἐκ- / **ἐξ-**: ΗΞΒΑΒΗΤΗ ἐξαίρέω; ΗΞΒΟΣΤΗ ἐξορύττω; ΗΞΒΥΡΑΤΗ ἐκλέγομαι; ΗΞΒΕΣΤΗ ἐξάγω; ΗΞΒΛΨΗΙ ΕΚΚΕΝΟΩ, ΕΚΣΠΑΩ; ΗΞΡΨΗΙ ΕΞΑΙΡΕΩ; ΗΞΓΨΑΤΗ ἐξωθέω, ἐκβάλλω; ΗΞΔΟΥΧΑΤΗ ἐκψύχω; ΗΞΗΤΗ ἐξέρχομαι; ΗΞΛΗΑΤΗ ἐκχέω; ΗΞΛΨΤΗ ἐξέρχομαι; ΗΞΜΨΚΗΤΗ ΕΚΣΠΑΩ, ΕΚΦΕΡΩ, ΕΚΚΕΝΟΩ; ΗΞΝΕΣΤΗ ΕΚΦΕΡΩ; ΗΞΝΗΣΗΤΗ ΕΚΦΕΡΩ; ΗΞΡΨΑΤΗ ἐκθλίβω; ΗΞΚΥΠΕΤΗ ἐκζέω; ΗΞΠΑΣΤΗ ἐκπίπτω; ΗΞΠΡΑΗΤΗ σα ἐκφρύγω; ΗΞΣΤΡΥΓΗΤΗ ΕΚΣΠΑΩ; ΗΞΣΤΡΨΒΗΤΗ ἐξολοθρεύω; ΗΞΧΟΔΗΤΗ ἐξέρχομαι, ἐκπορεύομαι, ἐκπέμπομαι; ΗΞΒΟΡΞ ἐκλεκτά, τά; ΗΞΒΕΔΕΗΝΗ ΕΚΚλησία; ΗΞΒΟΡΗΝΞ ἐκλεκτός; ΗΞΧΟΔΞ ἔξοδος;

ἀπ(ο)-: ΗΞΒΑΒΗΤΗ, ΗΞΒΑΒΛΑΤΗ ἀπαλλάττω; ΗΞΒΗΤΗ ἀποκτείνω; ΗΞΒΥΤΗ ἀπαλλάττομαι; ΗΞΟΥΜΗΤΗ σα ἀποτροπιάζομαι; ΗΞΠΟΥΣΤΗΤΗ ἀποστέλλω; ΗΞΣΤΡΑΣΗΤΗ ἀποτινάσσω; ΗΞΧΟΔΗΤΗ ἀποτελέομαι; ΗΞΒΑΒΕΗΝΗ ἀπαλλαγή; ΗΞΒΥΤΗΙ ἀπαλλαγή; ΗΞΒΨΤΞ ἀφορμή;

ἐξαπο-: ΗΞΠΟΥΣΤΗΤΗ ἐξαποστέλλω;

ἀνα-: ΗΞΒΗΒΑΤΗ, ΗΞΒΗΤΗ ἀναίρέω, ἀναλίσκω; ΗΞΒΕΣΤΗ ἀνάγω, ἀνασώζω; ΗΞΗΤΗ ἀναβαίνω; ΗΞΜΨΕΤΗ ἀναίρέομαι; ΗΞΣΤΡΥΓΗΤΗ ἀνασπάω; ΗΞΨΗΙ ἀναίρεω;

κατα-: ΗΞΒΗΒΑΤΗ κατασφάττω; ΗΞΒΗΤΗ κατακοντίζω, κατασφάττω; ΗΞΒΟΣΤΗ κατακεντέω, κατακοντίζω; ΗΞΓΟΡΨΤΗ κατακαίω; ΗΞΡΑΖΗΤΗ καταβάλλω; ΗΞΨΑΤΗ κατεσθίω; ΗΞΨΤΗ κατεσθίω; ΗΞΠΡΑΒΗΤΗ κατευθύνω; ΗΞΠΡΑΒΛΑΤΗ κατορθόω; ΗΞΣΑΤΗ κατατίσκομαι; ΗΞΨΗΙ καταβάλλω, κατακοντίζω, κατασφάττω; ΗΞΨΔΕΗΝΗ κατάβρωμα;

έξ-: πρнηтн έξέρχομαι;

προ-: πρнгραδъ πρόθυρα, τά;

Θ: πρнβανжαтн сλ, έγγίζω, ποδηγέομαι; πρнβανжηтн сλ έγγίζω, πελάζω, πλησιάζω; πρнвєстн άγω; πρнвλαυηтн έλκω; πρнвоδηтн άγω; πρнзввαтн καλέω; πρннмαтн λαμβάνω, δέχομαι, άπολαύω; πρнкасαтн έγγίζω; πρнκλονηтн άρμόττω; πρнкоснжηтн сλ άπτομαι; πρнлаαгαтн έοικα, αινίττομαι, δέχομαι; πρнложηтн άρμόττω; πρнложηтн мίγνυμι; πρннесηтн κομίζω, άγω; πρнносηтн φέρω, κομίζω, άγω; πρновρєстн керδέω; πρновьщнηтн κοινωνέω; πρнпаδαгηтн πίπτω; πρнплодηтн καρπώω; πρнрєщн φημί; πρнспєтн ήκω, έρχομαι; πρнстжпагηтн, πρнстжпнηтн πελάζω; πρнηтн έρχομαι; πρнηтн ήκω, χωρέω, έγγίζω, όρμάω; πρнтжжвαгηтн, πρнтжжαгηтн κτάομαι; πρнχοδηтн έρχομαι, χωρέω, ήκω; πρнжагηтн λαμβάνω, δέχομαι, εύρίσκω, κομίζομαι, τυγχάνω; πρнжастηтн κληρονομέω; πρновьщєннє κοινωνία; πρнвыгтжкъ κέρδος; πρнгтжкъ ένώτιον; πρнмракъ γνώφος; πρнплождєннє πλεονασμός; πρнтжжаннє κтїсн; πρнχοдъ ξένος; πρнжастнє κληρονομία, κλήρος; πρнжащєннє κοινωνία; πρнκлоньнъ όμοιος, έοικώς; πρнмражьнъ γνώφου;

προ-

προ-: πρoπovβδαгηтн προαγορεύω, προλέγω, προθεσπίζω, προμηνύω, προδηλώω, προσημαίνω; πρoпovβдоvαгηтн προφητεύω, προθεσπίζω; πρoпovβдєтн проαγορεύω, προαπαγγέλλω, προφητεύω; πρoрєщн προφητεύω, προλέγω, προθεσπίζω; πρoрнцαгηтн προφητεύω προαγορεύω; πρoрoγєствoвαгηтн προφητεύω; πρoмышлєннє πρόνοια; πρoрєчєннє πρόρρησις; πρoрнцаннє πρόρρησις; πρoрoγєствo προφητεία, πρόρρησις; πρoпovβдагєтєль προαγορεύσας; πρoрoкъ προφήτης;

δια-: πρoвєстн διάγω; πρoвoдηтн διατελέω; πρoгънжαгηтн διώκω; πρoкoпαгηтн διωρύττω; πρoстрєтн διαπετάννυμι; πρoχοдηтн διαπορεύομαι, διοδεύω; πρoпovβдагηтн διαπορθμεύω;

έκ-: πρoдльжηтн έκτείνω; πρoлнвαгηтн, πρoлнвαгηтн έκχέω; πρoпαгηтн έκπετάννυμι; πρoрασтηтн έκφέρω; πρoстнрαгηтн έκτείνω, έξαπλώω; πρoстрєтн έκτείνω, έκπετάννυμι; πρoтжгнжηтн έκτείνω; πρoтжжєннє έκτασις; πρoстрєтнє έκτείνω;

έπι-: πρoдльжαгηтн έπιμένω, έπιτείνω; πρoстрєтн έπιτείνω, έπάγω; πρoпovβдагηтн έπιφέρω; πρoрєщн, πρoрнцαгηтн έπάγω; πρoдльжєннє έπίτασις; πρoтжжєннє έπίτασις;

άνα-: πρoзавнжηтн άνατέλλω, πρoрαщαгηтн άναθάλλω; πρoзавлєннє άνατολή;

προσ-: πρoпovβдагηтн προσφέρω; πρoпovβданнє προσηγορία, πρoпovβдєтн προσφέρω;

περι-: πρoносηтн περιφέρω; πρoтжгнжηтн περίστημι;

други: πρoдαгηтн, πρoдajaгηтн άπεμπωλέω, έμπορεύομαι; πρoχοдηтн μετέρχομαι, πρoпovβдєтн παραπέμπω;

Θ: πρoдαгηтн, πρoдajaгηтн πωλέω; πρoвгнжηтн φεύγω; πρoдльжηтн μηκύνω; πρoзавαгηтн φύω; πρoзавнжηтн θάλλω; πρoзавнжηтн φύω; πρoтжгнжηтн τείνω; πρoданнє πράσις; πρoстнрало ψυγμός; πρoпovβдагηтн λέγω, σημαίνω, παρεγγυάω, κηρύττω, αινίττομαι, διδάσκω, δηλώω; πρoрєщн λέγω, φημί; πρoпovβдєтн σημαίνω, κηρύττω; πρoрнцαгηтн αινίττομαι, φθέγγομαι; πρoпovβданнє θέσπισμα, άγγελία, κήρυγμα; πρoрoγєствo έρμηνεία;

πρ'β-

μετα-: πρ'вєстн μετάγω, μεταίρω; πρ'вм'вннηтн μεταβάλλω; πρ'вм'внжηтн μεταβάλλω, μετάγω, μεταφέρω; πρ'вносηтн μεταφέρω; πρ'вселηтн μετοικίζω; πρ'встжпагηтн μεταβαίνω, μεταφέρομαι; πρ'встжпнηтн μεθίστημι; πρ'вложєннє μετάθεσις; πρ'вм'внєннє μεταβολή; πρ'внесєннє μεταφορά; πρ'вселєннє μετοίκησης; πρ'всельннє мєтoικoς; πρ'вставлєннє μετάθεσις;

παρα-: πρ'вєстн παρέλκω; πρ'ввλєщн παρασύρω; πρ'вдагηтн παραίδωμι; πρ'вдаjaгηтн παραίδωμι; πρ'встжпагηтн παραβαίνω; πρ'встжпнηтн παραβαίνω; πρ'встжплєннє παράβας;

ὑπερ-: πρῆζερῆτη ὑπεροράω; πρῆοβηδῆτη ὑπεροράω; πρῆσπῆτη ὑπερακοντίζω; πρῆστῆπατη ὑπερβαίνω; πρῆζορηι ὑπερηφανία, ὑπερήφανον, τό; πρῆζορῆ ὑπερηφανία; πρῆζερῆνηι ὑπερηφάνεια;

δια-: πρῆββιατη διαμένω, διατελέω; πρῆποιασχη διαζώννυμι; πρῆшьствениε διαγωγή;

περι-: πρῆββιτη περιγίγνομαι; πρῆποιασχη περιζώννυμι; πρῆστῆπητη περιοράω; πρῆγρῆσηνηι περιπτώμα;

κατα-: πρῆοβηδῆτη καταφρονέω, καταδυναστέω; πρῆοβηждаτη καταδυναστέω; πρῆιατηι κατάχεσις;

προ-: πρῆδανηι προδοσία; πρῆδῆδῆ πρόγονος, προπάτωρ;

други: πρῆββιατη ἐπιμένω, προσμένω; πρῆββιτη ἀναμένω, ἐπιμένω, προσμένω; πρῆδατη ἐκδίδωμι; πρῆδαητη ἐκδίδωμι; πρῆητη ἀπάγομαι; πρῆλοητη προστίθημι; πρῆλῆπατη ἐξαπατάω; πρῆμῆητη πρῆμῆητη ἐναλλάττω; πρῆησχητη ἐπανάγω; πρῆοβηδῆτη ἀδικέω; πρῆςδῆτη ἐγκαθίζω, ἐνέδραϊς ἐπιτειχίζω; πρῆτρῆπητη ὑφίσταμαι; πρῆβηογῆ ἀπόγονος; πρῆλῆσῆ ἐξαπάτη; πρῆμῆηνηι ἐναλλαγή;

Θ: πρῆββιτη μένω; πρῆγαρητη τίθημι; πρῆγρῆσητη πλημμελέω; πρῆδατη δίδωμι; πρῆκλαηητη κλίνω, κάμπτω; πρῆκλονητη σα ῥέπω; πρῆλῆσχητη πλανάω, ψεύδομαι; πρῆλῆπατη μιαίνω; πρῆμῆκῆητη ἡσυχάζω; πρῆμῆηητη ἀμείβομαι; πρῆησχητη κομίζομαι; πρῆπολοητη μεσέω; πρῆποιασχη ζώννυμι; πρῆπῆρητη πείθω; πρῆσελητη αἰχμαλωτεύω; πρῆσπῆτη ῥέπω; πρῆστατη παύω; πρῆστῆπητη πατέω, πορεύομαι; πρῆσση τιάρα; πρῆςβῆσα ζυγόν; πρῆγρῆσηνηι πλημμελεία; πρῆζορηι πρῆζερῆνηι ἀλαζονεία; πρῆλῆσῆ φρόνημα; πρῆλῆσηνηι πλάνη; πρῆμῆλῆηη παύλα; πρῆμῆηνηι τροπή, γνώμη; πρῆπῆρη δίκη; πρῆστολῆ θρόνος; πρῆςδῆ δόλος; πρῆτεχνηι ῥοπή; πρῆζορηηβῆ ἀλάστωρ, ἀλάζων;

ραз-

δια-: ραзвратητη διαστρέφω; ραзвращаτη διαστρέφω; ραзгравητη διαρπάζω; ρазδῆλητη διαιρέω; ρазληητη διαχέω; ρазлῆγατη διακρίνω; ρазлῆγητη διαφωνέω, διαστελλω, διαχωρίζω; ρазмῆρητη δίστημι; ρазоумῆτη διαγιγνώσκω, διανοέω; ρаслаβητη διαλύω; ρасыπατη διασπείρω, διαφθείρω, διαλύω, διασκορπίζω; ρасῆατη διασπείρω, διασκεδάννυμι; ρазвῆτῆ διαβούλιον; ρазгравηνηι διαρπαγή; ρаздῆληνηι διαίρεσις; ρазληηνηι διαφορά; ρазληηηι διαφορά; ρазлῆηνηι διαφορά, τό διάφορον, διάκρισις; ρазоумῆ διανόημα, διάνοια; ρазоумῆηηι διάκρισις; ρасῆατηι διασπορά; ρасыπαηηι διαφθορά, διασκορπισμός, διασπορά; ρазληηῆ διαφόρος; ρазληηηηῆ διάφορος;

κατα-: ρазаρητη καταλύω; ρазβητη κατατιτρώσκω; ρаздῆρηητη καταλύω; ρаздῆηηηι κατεργάζομαι; ρазоρητη καταλύω, καθαιρέω, καταβάλλω, κατασκάπτω, κατερημώω; ρазоумῆτη καταμανθάνω, κατανοέω, καθοράω; ρасκοπατη κατασκάπτω; ρасыπατη καταλύω; ρазоηηηι κατάλυσις; ρасыπαηηηι κατάλυσις; ρазоумῆηῆ κατάληπτος;

παρα-: ρазгῆβατη παραπικραίνω παροργίζω παροξύνω ρаслаβητη παραλύω ρаслаβῆτη παραλύομαι ρасыπατη παραλύω ρазгῆβαηηηι παραπικραίνειν, τό; παροργίσαι, τό; ρаспῆηηι πάροδος;

ἐκ-: ρазвратητη ἐκστρέφω; ρазвращаτη ἐκστρέφω; ρазогῆτη σα ἐξάπτομαι; ρазληηατη ρазληηηηι ἐκχέω; ρаслаβητη ἐκλύω; ρаслаβῆτη ἐκλύομαι; ρаслаβηηηηι ἐκλυσις; ρасῆαηηηι ἔκρηγμα;

ἀπο-: ρазβητη ἀποτευχίζω;

ἐπι-: ρазвратητη ἐπιστρέφω; ρазоумῆτη ἐπιγιγνώσκω; ρазоумῆ ἐπίγνωσις; ρазоумῆηηηι ἐπίγνωσις;

συν-: ρазвращаτη συστρέφω; ρазоумῆτη συνοράω; ρазвращηηηηι συστροφή;

εἰς-: ρазληηατη εἰσρέω;

μετα-: ρаселенῆ] μέτοικος; ρаскаηηηηηι μεταμέλεια;

καταβαίνω; с̑βα̑з̑а̑т̑η̑ καταδέω; с̑γ̑ρα̑δ̑η̑т̑η̑ καταφυτεύω; с̑δ̑ρο̑β̑η̑т̑η̑ κατακόπτω; с̑ж̑е̑щ̑и̑н̑ κατακαίω; с̑κ̑ο̑н̑ь̑γ̑а̑т̑η̑ καταδαπανάω, καταλύω; с̑т̑в̑ο̑р̑η̑т̑η̑ κατασκευάζω; с̑к̑а̑з̑а̑т̑е̑л̑ь̑ κατήγορος;

ἐπι-: с̑в̑ο̑д̑η̑т̑η̑ ἐπάγω; с̑в̑р̑ь̑ш̑а̑т̑η̑ ἐπιτελέω; с̑в̑ѣ̑ст̑η̑т̑η̑ ἐπαγγέλλω; с̑к̑а̑з̑а̑т̑η̑ ἐπιδείκνυμι; с̑н̑η̑η̑т̑η̑ ἐπιφοιτάω; с̑м̑ѣ̑ш̑е̑н̑н̑и̑ ἐπιμιξία;

περι-: с̑в̑р̑а̑т̑η̑т̑η̑ περιστρέφω; с̑γ̑ρα̑δ̑η̑т̑η̑ περιοικοδομέω; с̑т̑в̑ο̑р̑η̑т̑η̑ περιποιέομαι;

προσ-: с̑в̑р̑а̑т̑η̑т̑η̑ προσεγγίζω; с̑в̑ь̑к̑ο̑п̑л̑а̑т̑η̑ с̑а̑ προσάγω; с̑г̑н̑ѣ̑ш̑а̑т̑η̑ с̑а̑ προσοχθίζω; с̑г̑р̑ѣ̑ш̑а̑т̑η̑ προσπταίω; с̑г̑р̑ѣ̑ш̑η̑т̑η̑ προσπταίω; с̑к̑а̑з̑а̑т̑η̑ προσφέρω; с̑г̑н̑ѣ̑ш̑е̑н̑н̑и̑ προσόθισμα;

δια-: с̑в̑з̑п̑р̑а̑ш̑а̑т̑η̑ с̑а̑ διακρίνομαι; с̑в̑ѣ̑ст̑η̑т̑η̑ διαμαρτυρέω; с̑з̑ь̑д̑а̑т̑η̑ διαπλάσσω; с̑к̑а̑з̑а̑т̑η̑ διεξέρχομαι; с̑к̑ο̑н̑ь̑γ̑а̑т̑η̑ διατελέω; с̑н̑а̑β̑ь̑д̑ѣ̑т̑η̑ διαφυλάσσω; с̑п̑ο̑в̑ѣ̑д̑а̑т̑η̑ διηγέομαι; с̑п̑ь̑р̑ѣ̑т̑η̑ с̑а̑ διακρίνομαι;

ἀνα-: с̑в̑ѣ̑ст̑η̑т̑η̑ ἀναγγέλλω; с̑г̑л̑а̑ш̑а̑т̑η̑ ἀνακρούομαι; с̑γ̑ρα̑δ̑η̑т̑η̑ ἀνοικοδομέω; с̑г̑р̑а̑ж̑д̑а̑т̑η̑ ἀναγείρω; с̑к̑ο̑н̑ь̑γ̑а̑в̑а̑т̑η̑ ἀναπληρώω; с̑м̑ѣ̑ш̑η̑т̑η̑ ἀναμίγνυμι; с̑н̑а̑β̑ь̑д̑ѣ̑т̑η̑ ἀνασφάζω; с̑п̑р̑ο̑т̑н̑в̑η̑т̑η̑ с̑а̑ ἀνίστημι; с̑с̑т̑а̑в̑η̑т̑η̑ ἀνίστημι;

ἐν-: с̑д̑ѣ̑л̑а̑т̑η̑ с̑д̑ѣ̑л̑ο̑в̑а̑т̑η̑ ἐνεργέω; с̑д̑ѣ̑л̑а̑н̑н̑и̑ ἐνέργεια; с̑д̑ѣ̑л̑ο̑в̑а̑н̑н̑и̑ ἐνέργεια;

εἰς-: с̑т̑в̑ο̑р̑η̑т̑η̑ εἰσπράττομαι;

ὑπο-: с̑к̑а̑з̑а̑т̑η̑ ὑποδείκνυμι; с̑к̑ο̑н̑ь̑γ̑а̑т̑η̑ ὑπολείπω; с̑к̑а̑з̑а̑н̑н̑и̑ ὑπόθεσις;

ἀντι-: с̑п̑р̑ο̑т̑н̑в̑η̑т̑η̑ с̑а̑ ἀντιτείνω, ἀντιπίπτω; с̑п̑р̑ο̑т̑н̑в̑η̑т̑η̑ ἀντιλογία;

Θ: с̑в̑ь̑р̑а̑т̑η̑ ἀθροίζω; с̑в̑н̑η̑т̑ь̑ εἰλητός; с̑в̑л̑а̑с̑т̑η̑ κύριός εἰμι; с̑в̑р̑а̑т̑η̑т̑η̑ τρέπω, τρέπομαι, χωρέω; с̑в̑р̑ь̑ш̑η̑т̑η̑ τελέω, τελειώω; с̑в̑в̑р̑ѣ̑т̑η̑ ἄπτομαι; с̑в̑ь̑к̑ο̑п̑η̑т̑η̑ ἐνείρω; с̑в̑ь̑к̑ο̑п̑л̑а̑т̑η̑ с̑а̑ νεύω; с̑в̑ѣ̑д̑ѣ̑т̑η̑ γινώσκω; с̑в̑ѣ̑ст̑η̑т̑η̑ γνωρίζω; с̑в̑ѣ̑с̑т̑ο̑в̑а̑т̑η̑ μαρτυρέω; с̑в̑а̑з̑а̑т̑η̑ δέω, πηδᾶω, ἀρμόττω; с̑г̑л̑а̑г̑ο̑л̑а̑т̑η̑ λαλέω; с̑г̑н̑ѣ̑ш̑а̑т̑η̑ с̑а̑ βδελύσσομαι; с̑г̑ρα̑δ̑η̑т̑η̑ οἰκοδομέω, ἰδρῶω, κτίζω; с̑г̑р̑а̑ж̑д̑а̑т̑η̑ οἰκοδομέω; с̑г̑р̑ѣ̑ш̑а̑т̑η̑ ἀμαρτάνω; с̑г̑р̑ѣ̑ш̑η̑т̑η̑ ἀμαρτάνω; с̑д̑ο̑л̑ѣ̑т̑η̑ νικάω; с̑д̑ѣ̑л̑а̑т̑η̑ ἐργάζομαι; с̑д̑ѣ̑л̑ο̑в̑а̑т̑η̑ ποιέω, χράομαι; с̑ж̑а̑л̑ѣ̑т̑η̑ λυπέω; с̑з̑ь̑д̑а̑т̑η̑ pl/ssw, οἰκοδομέω; с̑к̑а̑з̑а̑т̑η̑ διδάσκω, δηλώω, ἐρμηνεύω, δείκνυμι, αἰνίττομαι, λέγω, φημί, λύω; с̑к̑а̑з̑ο̑в̑а̑т̑η̑ διδάσκω, ἐρμηνεύω, αἰνίττομαι; с̑к̑ο̑н̑ь̑γ̑а̑в̑а̑т̑η̑ πληρώω; с̑к̑ο̑н̑ь̑γ̑а̑т̑η̑ πληρώω, τελευτάω, δαπανάω, παύω; с̑к̑р̑η̑и̑а̑т̑η̑ с̑а̑ πτερύσσομαι; с̑к̑р̑о̑ш̑η̑т̑η̑ θραύω; с̑к̑р̑ы̑т̑η̑ κρύπτω; с̑к̑ο̑п̑η̑т̑η̑ κομίζω; с̑л̑η̑н̑η̑т̑η̑ с̑а̑ ὁμοίομαι; с̑л̑ο̑γ̑η̑т̑η̑ с̑а̑ χράομαι; с̑м̑р̑ь̑к̑н̑ѣ̑т̑η̑ с̑а̑ σκοτάζω; с̑м̑ы̑с̑л̑η̑т̑η̑ φρονέω; с̑м̑ѣ̑р̑η̑т̑η̑ ταπεινός; с̑м̑ѣ̑ш̑η̑т̑η̑ κεράννυμι, φύρω; с̑м̑ѣ̑ш̑а̑т̑η̑ μίγνυμι; с̑м̑а̑с̑т̑η̑ φύρω, σκυλεύω; с̑н̑а̑β̑ь̑д̑ѣ̑в̑а̑т̑η̑ φυλάσσω; с̑н̑а̑β̑ь̑д̑ѣ̑т̑η̑ φυλάσσω; с̑п̑ο̑в̑ѣ̑д̑а̑т̑η̑ διδάσκω, δηλώω; с̑п̑ο̑д̑ο̑в̑η̑т̑η̑ ἀξιόω, ὁμοίω, ἔοικα, τυγχάνω; с̑п̑ο̑д̑ο̑в̑а̑т̑η̑ ἀξιόω; с̑р̑а̑з̑ы̑м̑ѣ̑в̑а̑т̑η̑ с̑р̑а̑з̑ы̑м̑ѣ̑в̑а̑е̑м̑ъ̑ νοητός; с̑с̑к̑р̑ь̑в̑η̑т̑η̑ θλίβω; с̑с̑т̑а̑в̑η̑т̑η̑ ἴστημι; с̑с̑т̑р̑о̑н̑η̑т̑η̑ ῥυθμίζω; с̑т̑в̑а̑р̑и̑а̑т̑η̑ ποιέω; с̑т̑в̑ο̑р̑η̑т̑η̑ ποιέω, ἐργάζομαι, πράττομαι, δράω, δημιουργέω; с̑т̑ѣ̑ж̑η̑т̑η̑, с̑т̑ѣ̑ж̑а̑т̑η̑ ἀγανακτέω, γειτνιάζω; с̑ш̑ъ̑в̑е̑н̑ъ̑ ῥαπτός; с̑в̑ο̑р̑ѣ̑ ἄγωγή; с̑в̑ь̑к̑ο̑п̑л̑е̑н̑н̑и̑ κοινωνία; с̑в̑ѣ̑д̑ѣ̑н̑н̑и̑ γνῶσις; с̑в̑а̑з̑а̑н̑н̑и̑ δεσμόν; с̑л̑η̑н̑η̑н̑и̑ εἶδος; с̑л̑η̑н̑η̑т̑η̑ σχῆμα; с̑м̑е̑ж̑д̑ь̑н̑н̑к̑ъ̑ ἀστυγείτων; с̑с̑т̑а̑в̑ъ̑ ἄρμονία; с̑в̑л̑а̑з̑н̑ъ̑ σκάνδαλον; с̑б̑е̑л̑ѣ̑ж̑д̑е̑н̑н̑и̑ πορνεία; с̑в̑н̑η̑т̑ь̑к̑ъ̑ κεφαλίς; с̑в̑р̑ь̑ш̑е̑н̑н̑и̑ τέλος; с̑в̑ѣ̑ст̑η̑т̑е̑л̑ь̑ παρεκτικός; с̑в̑ѣ̑ш̑а̑н̑н̑и̑ ἀγγελία; с̑в̑ѣ̑т̑ъ̑ βουλή; с̑г̑н̑ѣ̑ш̑е̑н̑н̑и̑ βδέλυγμα; с̑г̑р̑а̑ж̑д̑е̑н̑н̑и̑ οἰκοδομή, οἰκοδομία; с̑г̑р̑ѣ̑ш̑е̑н̑н̑и̑ ἀμαρτήμα; с̑к̑а̑з̑а̑н̑н̑и̑ ἐρμηνεία, παιδεία, τὸ διδάξαι; с̑к̑ο̑н̑ь̑γ̑а̑н̑н̑и̑ τέλος, τελευτή, παῦλα; с̑м̑р̑а̑к̑ъ̑ σκότος; с̑м̑ы̑с̑л̑ъ̑ φρόνημα, φρόνησις; с̑м̑ы̑ш̑л̑е̑н̑н̑и̑ φρόνημα; с̑н̑а̑β̑ь̑д̑ѣ̑н̑н̑и̑ φυλακή; с̑п̑ο̑д̑ο̑в̑л̑е̑н̑н̑и̑ εἴκασμα, σχῆμα; с̑т̑в̑ο̑р̑е̑н̑н̑и̑ δημιουργία; с̑т̑ѣ̑ж̑е̑н̑н̑и̑ ἀγανάκτησις; с̑х̑ο̑д̑ь̑н̑н̑к̑ъ̑ πρόξενος; с̑ш̑ь̑с̑т̑в̑н̑и̑ νιφάς; с̑в̑л̑а̑з̑н̑ь̑н̑ъ̑ σφαλερός; с̑в̑ѣ̑с̑т̑ь̑н̑ъ̑ γνώριμος, γνωστός; с̑в̑ѣ̑т̑ь̑н̑ъ̑ γνωστός; с̑д̑д̑л̑ъ̑ ὄφειλων; с̑м̑е̑ж̑д̑ь̑н̑ъ̑ γείτων; с̑м̑ы̑с̑л̑ь̑н̑ъ̑ λογικός; с̑п̑р̑ο̑т̑н̑в̑ь̑н̑ъ̑ ἐνανίος.

СЪКРАЩЕНИЯ НА ПАМЕТНИЦИ

ЖитТеодСик	МинЧетАпр – Житие на преп. Теодор Сикейски от Миней-чети за м. април, XVI в. Московска синодална библиотека, № 91.
Зогр	Зографско четириевангелие, старобългарски глаголически ръкопис, X–XI в., Санкт Петербург, РНБ, Глаг. 1.
Ис. (ТкУпир)	Тълкувания към Книга на пророк Исаия по препис от XV в., направен от рkp. на Упир Лихий от 1047 г.
ЙолествXIVв.	Лествица на Йоан Климакс, XIV в. Московска синодална библиотека, № 141.
Мар	Мариинско четириевангелие, старобългарски глаголически ръкопис, нач. XI в., Виена, Австрийска национална библиотека (ÖNB), Vindob. Slav. 146.
НиконПанд	Пандекти на Никон Черногорец, синод. препис, 1296 г., Москва, ГИМ, Син. № 836.
ПандАнтXIV. Сб1076г.	Пандекти на Антиох, XI в. Москва, ГИМ, Воскр. 30. Сборник на княз Светослав, запазен в руски препис от недостигнал до нас старобългарски сборник, Санкт Петербург, РНБ, Ерм. № 20.
СинПс	Синайски псалтир, старобългарски глаголически ръкопис, X–XI в., Синай, Библиотеката на манастира „Св. Екатерина“, Cod. slav. 38.
СинТр	Синайски требник, старобългарски глаголически ръкопис, X–XI в., Синай, Библиотеката на манастира „Св. Екатерина“, Sin. Slav. Ms37 (стара част); I/N (нова част).
Супр	Супрасълски сборник, старобългарски кирилски ръкопис, X в., Любляна, Унив. библ., Cod. Sor. 2; Санкт Петербург, РНБ, Q.п.1.72; Варшава, Национална библиотека (Bibl. Narodowa), БОЗ.201.
ТълкПсалтXIIв.	Псалтир с тълкования, XII в., извлечения от описанието на П. А. Лавровски (цит. по Срезн).
Хил	Хилендарски листове, старобългарски кирилски фрагмент. Одеска държавна научна библиотека, 1/1 (533).

ИЗПОЛЗВАНИ РЪКОПИСИ

F.I.461	Среднобългарски библейски кодекс, посл. четвърт XIV в. Санкт Петербург, РНБ, F.I.461
F.I.3	Руски препис, XV в., съдържа Книгата на пророк Иезекиил без тълкувания, Санкт Петербург, РНБ, F.I.3
Щ507	Влахомолдавски препис, точно копие на F.I.461, 1475 г., Москва, ГИМ, Щукин № 507
C1	Първи препис в Софийския комплект на ВМЧ, 1535–1540 г., Санкт Петербург, РНБ, Соф. 1323.
C2	Втори препис в Софийския комплект на ВМЧ, 1535–1540 г., Санкт Петербург, РНБ, Соф. 1323

У1	Първи препис в Успенския комплект на ВМЧ, 1552–1553 г., Москва, ГИМ, Син. 996
У2	Втори препис в Успенския комплект на ВМЧ, 1552–1553 г., Москва, ГИМ, Син. 996
Ц1	Първи препис в Царския комплект на ВМЧ, 1554 г., Москва, ГИМ, Син. 182
Ц2	Втори препис в Царския комплект на ВМЧ, 1554 г., Москва, ГИМ, Син. 182
Ч1	Руски препис, втора половина на XV в., Москва, ГИМ, Чуд. 182
Ч2	Руски препис, втора половина на XV в., Москва, ГИМ, Чуд. 184

РЕЧНИЦИ И ИНДЕКСИ

БЕР	<i>Български етимологичен речник</i> . Т. 1. София, 1971 [Bulgarski etimologichen rechnik. Т. 1. Sofia, 1971].
Илиева 2013	И л и е в а, Т. <i>Старобългарско-гръцки словоуказател към Книгата на прор. Иезекиил</i> (= Старобългарският превод на Стария Завет. Т. 3. Под общата редакция на Св. Николова). София, 2013. [Ilieva, T. Starobalgarsko-gracki slovoukazatel kam Knigata na pror. Iezekiil (= Starobulgarskiyat prevod na Staria zavet. Т. 3. Pod obštata redakcia na Svetlina Nikolova). Sofia, 2013].
Микл	M i k l o s i c h, F. <i>Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum</i> . 2 Neudruck der Ausgabe (Wien 1862–1865). Wien, 1977.
Срезн	С р е з н е в с к и й, И. И. <i>Материалы для словаря древнерусского языка</i> . Репринтное издание. Т. 1; Т. 2; Т. 3. Санкт-Петербург, 1893; 1902; 1912 [Sreznevskii, I. I. Materialy dlia slovaria drevnerusskogo iazyka. Reprintnoe izdanie. Т. 1; Т. 2; Т. 3. Sankt-Peterburg, 1893; 1902; 1912].
СС	<i>Старославянский словарь (по рукописям X–XI в.)</i> . Под редакцией Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва, 1994 [Staroslavianskii slovar' (po rukopisiam X–XI v.). Pod redaktsiei R. M. Tseitlin, R. Večerki i E. Blagovoi. Moskva, 1994].
СтБР	<i>Старобългарски речник</i> . Отг. ред. Д. Иванова-Мирчева. Т. 1. София, 1999. Т. 2. София, 2009 [Starobulgarski rechnik. Otg. red. D. Ivanova-Mircheva. Т. 1. Sofia 1999; Т. 2. Sofia 2009].
Фасмер	Ф а с м е р, М. <i>Этимологический словарь русского языка</i> . Т. 1–4. Перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева. 2 изд. Москва, 1986 [Fasmer, M. Etimologicheskii slovar' russkogo iazyka. Т. 1–4. Perevod s nemetskogo i dopolnenia O. N. Trubacheva. 2 izd. Moskva, 1986].

ЛИТЕРАТУРА

- Андрејевска 2003
 Андрејевска, Н. *Преводот на грчкото привативно алфа во старите македонски текстови*. Скопје, 2003 [Andrijevska, N. *Prevodot na grchkoto privativno alfa vo starite makedonski tekstovi*. Skopje, 2003].
- Барановская 1974
 Барановская, В. Г. *Глаголы с приставкой въз- в древнерусском языке XI–XIV вв.* – В: Вопросы словообразования и лексикологии древнерусского языка. Москва, 1974, с. 122–137 [Baranovskaia, V. G. *Glagoly s prstavkoj vaz- v drevnerusskom iazyke XI–XIV vv.* – V: *Voprosy slovoobrazovania i leksikologii drevnerusskogo iazyka*. Moskva, 1974, s. 122–137].
- Вайан 1952
 Вайан, А. *Руководство по старославянскому языку*. Москва, 1952 [Vaian, A. *Rukovodstvo po staroslavianskomu iazyku*. Moskva, 1952].
- Димитрова 2012
 Димитрова, М. *Тълкувания на Песен на песните в рпк 2/24 от Рилската света обител*. София, 2012 [Dimitrova, M. *Talkuvania na Pesen na pesnite v mss 2/24 ot Rilskata sveta obitel*. Sofia, 2012].
- Ефимова 2006
 Ефимова, В. С. *Старославянская словообразовательная морфемика*. Москва, 2006 [Efimova, V. S. *Staroslavianskaia slovoobrazovatel'naia morfemika*. Moskva, 2006].
- Иванова-Мирчева 1974
 Иванова-Мирчева, Д. *Гръцко-български лексикални успоредици*. – В: Славистичен сборник. София, 1974, с. 85–92 [Ivanova-Mircheva, D. *Gratsko-bulgarski leksikalni usporeditsi*. – V: *Slavistichen sbornik*. Sofia, 1974, s. 85–92].
- Иванова-Мирчева 1977
 Иванова-Мирчева, Д. *К вопросу о характеристике болгарских переводческих школ от IX, X до XI века* [Ivanova-Mircheva, D. *K voprosu o kharakteristike bolgarskikh perevodcheskikh shkol IX, X do XI veka*]. – *Palaeobulgarica*, 1 (1977), № 1, с. 37–48.
- Илиева 2008а
 Илиева, Т. *Редки думи в старобългарския превод на Книгата на пророк Йезекиил по ръкопис 461 от Руската национална библиотека – Санкт Петербург*. – В: Преславска книжовна школа. Т. 10. Шумен, 2008, с. 205–223 [Ilieva, T. *Redki dumi v starobulgarskia prevod na Knigata na prorok Iezekiil po rakopis 461 ot Ruskata natsionalna biblioteka – Sankt Peterburg*. – V: *Preslavska knzhovna shkola*. T. 10. Shumen, 2008, s. 205–223].
- Илиева 2008б
 Илиева, Т. *Паронимия при думите-термини в Йоан-Екзарховия превод на Богословието*. – В: Проблеми на Кирило-Методиевото дело и на българската култура през IX–X век (= Кирило-Методиевски студии, кн. 17). София, 2008, с. 372–391 [Ilieva, T. *Paronimia pri dumite-*

- termini v Yoan-Ekzarhovia prevod na Bogosloviето. – V: Problemi na Kirilo-Metodievoto delo i na bulgarskata kultura prez IX–X vek (= Kirilo-Metodievski studii, kn. 17). Sofia, 2008, s. 372–391].
- Илиева 2012а И л и е в а, Т. *Книгата на пророк Иезекиил по ръкопис F.I.461 от XIVв. и лексиката на старобългарските паметници* [Ilieva, T. Knigata na prorok Iezekiil po rakopis F.I.461 ot XIVv. i leksikata na starobalgarskite pametnitsi]. – В: Jubilejny zbornik na počest' prof. Pavla Šimu. Trnava, 2012, p. 28–40.
- Илиева 2012б И л и е в а, Т. *Словник Книги пророка Иезекииля по списку F.I.461: Глоттометрическая характеристика*. – В: Славянское и балканское языкознание. Палеославистика: Слово и текст, Москва, 2012, с. 9–42 [Ilieva, T. Slovník Knigi proroka Iezekiilia po spisku F.I.461: Glottometricheskaja harakteristika. – V: Slavianskoe i balkanskoe iazykoznanie. Paleoslavistika: Slovo i tekst. Moskva, 2012, s. 9–42].
- Лопатин 1964 Л о п а т и н, В. В. *Об именном префиксе пра- в русском языке*. – В: Исследования по исторической лексикологии древнерусского языка. Москва, 1964, с. 245–259 [Lopatin, V. V. Ob imennom prefikse pra- v russkom iazyke. – V: Issledovania po istoricheskoy leksikologii drevnerusskogo iazyka. Moskva, 1964, s. 245–259].
- Ляпунов 1929 Л я п у н о в, Б. М. *Семасиологические и этимологические заметки в области славянских языков: приставка из-* [Ljapunov, B. M. Semasiologicheskie i etimologicheskie zametki v oblasti slavianskih iazykov: pristavka iz-]. – Slavia, 7 (1929), № 4, p. 754–765.
- Мошиньски 1982 М о ш и н ь с к и, Л. *Способы перевода греческих словообразований с отрицательной приставкой ѓ- в старославянской Супрасльской рукописи* [Moshin'ski, L. Sposoby perevoda grecheskih slovoobrazovanij s otritsatel'noj pristavkoj ѓ- v staroslavianskoj Suprasl'skoj rukopisi]. – Cyrillomethodianum, 6 (1982), p. 81–97.
- Николова 1995 Н и к о л о в а, Св. *За най-стария български средновековен ръкопис на Стария завет*. – Старобългарска литература, 28–29 (1995), с. 110–118 [Nikolova, Sv. Za naj-staria balgarski srednovekoven rakopis na Staria zavet. – Starobalgarska literatura, 28–29 (1995), s. 110–118].
- Николова 1998 Н и к о л о в а, Св. *Проблемът за издаването на небогослужебните български средновековни текстове на Стария Завет*. Т. 1. Книга на Дванадесетте пророци с тълкования. София, 1998 [Nikolova, Sv. Problemat za izdavaneto na nebogosluzhebnite bulgarski srednovekovni tekstove na

- Staria Zavet. – V: Starobulgarskiyat prevod na Staria Zavet. T. 1. Kniga na dvanadesette prorotsi s talkovania. Sofia 1998].
- Обнорский 1946 О б н о р с к и й, С. П. *Очерки по истории русского литературного языка старшего периода*. Москва–Ленинград, 1946 [Obnorskiĭ, S. P. Oчерки po istorii russkogo literaturnogo iazyka starshego perioda. Moskva–Leningrad, 1946].
- Павлова 1977 П а в л о в а, Р. *Пространственные конструкции в древнерусском языке в сопоставлении с древнеболгарским*. София, 1977 [Pavlova, R. Prostranstvennye konstruktсии v drevnerusskom iazyke v sopostavlenii s drevnebolgarskim. Sofia, 1977].
- Станков 1994 С т а н к о в, Р. *Лексика Исторической палеи*. Велико Търново, 1994 [Stankov, R. Leksika Istoricheskoĭ palei. Veliko Tarnovo, 1994].
- Тасева 2000 Т а с е в а, Л. *Езикът на преводача Закхей: между книжовното наследство и формалистичните тенденции на епохата* [Taseva, L. Ezikat na prevodacha Zakhey: mezhdru knizhovnoto nasledstvo i formalistichnite tendentsii na epochata]. – *Slavia*, 69 (2000), № 2, с. 189–210.
- Тасева, Йовчева, Илиева 2003 Т а с е в а, Л., М. Й о в ч е в а, Т. И л и е в а. *Книга на пророк Иезекиил с тълкования*. Изданието е подготвено от Л. Тасева и М. Йовчева. Подбор на гръцкия текст Т. Илиева (= Старобългарският превод на Стария Завет. Т. 2). София, 2003 [Taseva, L., M. Yovcheva, T. Iliieva. Kniga na prorok Iezekiil s talkovania. Izdaniето e podgotveno ot L. Taseva i M. Jovcheva. Podbor na grackiya tekst T. Iliieva (= Starobalgarskiyat prevod na Starija zavet. T. 2). Sofia, 2003].
- Тасева 2007 Т а с е в а, Л. *Словообразователни тенденции в Закхеевия превод на триодните синаксари и неговата Търновска редакция*. – В: Св. Евтимий, патриарх Търновски, и неговата духовна мисия в Европа. Осми международен симпозиум, Велико Търново 14–16 октомври 2004 г. (= Търновска книжовна школа, 8). Велико Търново, 2007, с. 345–357 [Taseva, L. Slovoobrazovatelni tendentsii v Zakheevia prevod na triodnite sinaksari i negovata Tarnovska redaktsia. – V: Sv. Evtimiy, patriarh Tarnovski, i negovata duhovna misia v Evropa. Osmi mezhdunaroden simpozium, Veliko Tarnovo 14–16 oktombri (= Tarnovska knizhovna shkola, 8), Veliko Tarnovo, 2007, s. 345–357].
- Тасева 2014 Т а с е в а, Л. *Греческо-славянские словообразовательные эквиваленты в переводах XIV века: (префиксы ἄ-, ἀνα-, ἀπο-)* [Taseva, L. Grechesko-slavyanskie slovoobrazovatel'nye ekvivalenty v perevodakh XIV veka: (prefiksi ἄ-, ἀνα-, ἀπο-)]. – In: Slawische Wortbildung im

- Vergleich: Theoretische und pragmatische Aspekte. Hrsg. Svetlana Mengel (= Slavica varia Halensia, 12). Halle–Wittenberg, 2014, p. 370–395.
- Тасева 2015
Т а с е в а, Л. *Словообразователни тенденции в българския и сръбския превод на календарните стихове на Христофор Митиленски*. – В: Търновската държава на духа. Десети юбилеен международен симпозиум, Велико Търново, 17–19 октомври 2013. Велико Търново, 2015, с. 393–405 [Taseva, L. Slovoobrazovatelni tendentsii v bulgarskia i srabskia prevod na kalendarnite stihove na Hristofor Mitilenski. – V: Tarnovskata darzhava na duha. Deseti yubileen mezhdunaroden simpozium, Veliko Tarnovo, 17–19 oktomvri 2013. Veliko Tarnovo, 2015, s. 393–405].
- Тасева 2021
Т а с е в а, Л. *Материали за редупликацията на представката съ- в южнославянски средновековни текстове*. – В: Sub specie aeternitatis: Сборник научных статей к 60-летию Вадима Борисовича Крысько. Москва, 2021, с. 453–465 [Taseva, L. Materiali za reduplikatsiyata na predstavkata sa- v yuzhnoslavyanski srednovekovni tekstove. – V: Sub specie aeternitatis: Sbornik nauchnykh statei k 60-letiiu Vadima Borisovicha Krysko. Moskva, 2021, s. 453–465].
- Улуханов 1969
У л у х а н о в, И. С. *Славянизмы и народно-разговорные слова в памятниках древнерусского языка XI–XIV вв. (глаголы с приставками пре-, пере- и предь-)*. – В: Исследования по словообразованию и лексикологии древнерусского языка. Москва, 1969, с. 106–186 [Uluhanov, I. S. Slavianizmy i narodno-razgovornye slova v pamiatnikakh drevnerusskogo iazyka XI–XIV vv. (glagoly s pristavkami pre-, pere- i pred’). – V: Issledovania po slovoobrazovaniiu i leksikologii drevnerusskogo iazyka. Moskva, 1969, s. 106–186].
- Цейтлин 1971
Цейтлин, Р. М. *Старославянские прилагательные с приставкой прѣ-* [Tseitlin, R. M. Staroslavianskie prilagatel'nye s pristavkoj prě-]. – В: Studia palaeoslovenica. Praha, 1971, p. 65–71.
- Bláhová 1992
B l á h o v á, E. *Die Bedeutung des griechisch-altkirchenslavischen Index für die Erforschung des altkirchenslavischen Wortschatzes*. – Wiener slavistisches Jahrbuch, 38 (1992), p. 287–306.
- Taseva 2007
Т а с е в а, Л. *Wortbildungstendenzen in den südslavischen Versionen der Synaxarien zum Triodion*. – In: Дагъ словесны. Festschrift für Christoph Koch zum 65. Geburtstag. Hrsg. von W. Hock und M. Meier-Brügger. Munchen, 2007, p. 277–287.

WORD-BUILDING AND TRANSLATION TRENDS IN THE PREFIXED FORMATIONS
IN THE OLD BULGARIAN TRANSLATION OF THE *BOOK OF THE PROPHET EZEKIEL*

(Summary)

The present article investigates separate groups of motivated words from the vocabulary of the *Book of the Prophet Ezekiel* in MS F.I.461 (Russian National Library – St. Petersburg) that have been differentiated according to a word-building formant – in this case a prefix. Conclusions about the prevailing type of the translation technique are drawn and parallels and common tendencies are sought in comparison with the classical Old Bulgarian monuments and the Preslav literacy on the basis of the translating language.

Keywords: Old Bulgarian Translation of the Old Testament; The Book of the prophet Ezekiel; Old Bulgarian word-building; prefixation in Old Bulgarian.

*Tatyana Ilieva,
Cyrillo-Methodian Research Centre –
Bugarian Academy of Sciences*